



Bu proje Avrupa Birliği ve Türkiye Cumhuriyeti tarafından birlikte finanse edilmektedir.

COUNCIL OF EUROPE



CONSEIL DE L'EUROPE

ÖZGÜRLÜK VE GÜVENLİK HAKKI

Ceza Yargılaması



Bu kitap Avrupa Birliği, Türkiye Cumhuriyeti ve Avrupa Konseyi tarafından birlikte finanse edilen ve Avrupa Konseyi tarafından yürütölen Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru Sisteminin Desteklenmesi Ortak Projesi kapsamında hazırlanarak basılmıştır.

Projenin ihale makamı Merkezi Finans ve İhale Birimidir.

Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru Sisteminin Desteklenmesi Ortak Projesi

Hazırlayan

Prof. Dr. Ece Göztepe Çelebi

Proje kapsamında hazırlanan bu eğitim modülüne, çalışma gruplarına katılımlarıyla, eğitimler sırasında verdikleri geri bildirimleriyle önemli katkılar sunan akademisyen, hâkim, savcı, avukat ve Anayasa Mahkemesi raportörlerine teşekkür ederiz.

Ali Alper Saylan (Savcı, Ankara)

Aydın Şimşek (Raportör, AYM)

Prof. Dr. Cem Babadoğan (Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi)

Dicle Gözde Koçyiğit (Hâkim, Adalet Akademisi)

Fulya Durak (Avukat, Antalya Barosu)

Hasan Kemal Elban (Avukat, Antalya Barosu)

Kamuran Kaya (ACM Başkanı, Şanlıurfa)

Mehmet Yüksek (BAM Daire Başkanı, Gaziantep)

M. İlhan Koç (Başraportör, AYM)

M. Serhat Mahmutoğlu (Raportör, AYM)

Murat Şen (Raportör, AYM)

Nahit Gezgin (Raportör, AYM)

Nazım Taha Koçak (Hâkim, Konya)

Sezer Söylemez (Hâkim, Ankara)

Orbay Bahri Ulgar (Savcı, Şanlıurfa)

Tarık Şentuna (Hâkim, Çanakkale)

Tevfik Elmas (Savcı, Ankara)

Grafik Tasarım ve Uygulama

Bilge Bostan

Baskı

MRK BASKI VE TANITIM HİZM. TİC. LTD. ŞTİ

1354. Cad. 1357. Sok. No: 43

Yenimahalle/ANKARA

Tel: (0312) 354 54 57

Faks: (0312) 385 79 05

MODÜL 1: Özgürlük ve Güvenlik Hakkının Normatif Temelleri	3
MODÜL 2: Suç Şüphesiyle Kişi Özgürlüğünün Kısıtlanması	9
MODÜL 3: Özgürlüğün Kısıtlanmasına İlişkin Usûlî Güvenceler	17
MODÜL 4: Suç Şüphesi Dışında Kişi Özgürlüğünün Kısıtlanması	23
MODÜL 5: Yakalama, Gözaltı ve Tutuklama Tedbirleri Nedeniyle Tazminat	29
EKLER:	1
MODÜL 1	3
<i>EK-1: Anayasa Madde 19 AİHS Madde 5 (Karşılaştırmalı Tablo)</i>	3
<i>EK-2: Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), Hükümlü ve Tutuklu İstatistiği</i>	5
<i>EK-3: Avrupa Ülkeleri Hükümlü ve Tutuklu İstatistikleri</i>	6
<i>EK-4: TBB Tutuklama Raporu (2011)</i>	6
<i>EK-5: Örnek Olay</i>	7
<i>EK-6: Örnek Olay</i>	7
MODÜL 2	8
<i>EK-1: Örnek Olay</i>	8
<i>EK-2: Örnek Olay</i>	8
<i>EK-3: Örnek Olay</i>	8
<i>EK-4: AYM Kararı: Levent Ersöz (B. No: 2013/5274 – 16/07/2014)</i>	8
<i>EK-5: AYM Kararı: Serdar Öztürk (B. No: 2013-7532, 4/2/2016)</i>	9
<i>EK-6: Örnek Olay</i>	9

MODÜL 3	10
EK-1: Örnek Olay	10
EK-2: AYM Kararı: Yavuz Pehlivan ve Diğerleri, B. No: 2013-2312, 4/6/2015	10
EK-3: Örnek Olay	10
MODÜL 4	11
EK-1: Örnek Olay	11
EK-2: Örnek Olay	12
EK-3: Örnek Olay	12
MODÜL 5	13
EK-1: AYM Kararı: İrfan Gerçek (B. No: 2014/6500, 29/9/2016)	13
EK-2: Yargıtay 12. Ceza Dairesinin Kararları	13
EK-3: AYM Kararları	14
EK-4: Başvurucunun Tüketmesi Gereken Yollara ve Taleplerine Bağlı Olarak Başvurması Gereken Yollara İlişkin Şema	15
EK-5: Anayasa Mahkemesinin Genel İstatistiği (2012-30.06.2018)	16

MODÜL 1:

→ Özgürlük ve Güvenlik Hakkının
Normatif Temelleri

Süre

→ 85 dk.

Hedef Grup

→ Savcılar, Sulh Ceza Hâkimleri, Ceza Mahkemesi Hâkimleri, İnfaz Hâkimleri, İcra Mahkemesi Hâkimleri, Aile Mahkemesi Hâkimleri, İdari Hâkimler, Avukatlar

Grup Büyüklüğü

→ 25-30 kişi

Kazanımlar

Anayasa, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve ceza muhakemesi kanunu ile ilgili normatif düzenlemelerin özgürlük ve güvenlik hakkı ile ilgili hükümlerini karşılaştırmalı olarak ilişkilendirir.

Özgürlük ve güvenlik hakkı ile ilgili normatif düzenlemelerin hangi somut durumları kapsadığını ayırt eder.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Anayasa Mahkemesinin özgürlük ve güvenlik hakkının normatif temelleri ile ilgili içtihatlarından örneklemeler yapar.

Özgürlük ve güvenlik hakkının normatif temellerine ilişkin ihtiyaç duyulan Anayasa Mahkemesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihatlarından yerleşik içtihadı saptar.

Kapsam

- Yakalama
- Gözaltı
- Fiili tutma
- Tutuklama/Adli kontrol
- Mahkumiyete Bağlı Tutma
- İdari Gözetim
- Gözlem Altına Alma
- Disiplin Hapsi

Kaynaklar

– Temel metinler

- AİHS: Madde 5
- Anayasa: Madde 12, 13, 19, 38
- Ceza Muhakemesi Kanunu: Madde 90-115
- Polis Vazife ve Salâhiyet Kanunu: Madde 4/A, 13, Ek Madde 6
- Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanunu (No. 2803)
- Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliği ve Eki

– İçtihatlar

➤ AYM Kararları

- Hanefi Avcı, B. No: 2013/2814, 18/6/2014
- Ramazan Aras, B. No: 2012/239, 2/7/2013
- Yavuz Pehlivan ve Diğerleri, B. No: 2013/2312, 4/6/2015
- Murat Dağ, B. No: 2014/125, 4/2/2016
- F.H.H., B. No: 2013/1419, 15/4/2015

➤ AİHM Kararları

- Medvedyev ve Diğerleri/Fransa, 3394/03, 29/3/2011, § 76-81.
- Guzzardi/İtalya, 7367/76, 6/11/1980, § 99-104, *Özgürlükten alıkoyma ile hareket özgürlüğü arasındaki çizgi*
- Nikolaishvili/Gürcistan, 37048/04, 13/1/2009, § 52-59, *Özgürlük hakkının güvenlikle ve hukuk devleti ilkesine uygunlukla ilişkisi*
- Amuur/Fransa, 19776/92, 25/6/1996, § 37-54, *Hukuki dayanak zorunluluğu*
- Storck/Almanya, 61603/00, 16/6/2005, § 89-91; 100 vd.
- Dicle ve Sadak kararı (48621/07), 16.06.2015, §55-66 (özellikle § 61).

Ekler

- **Ek-1:** Anayasa Madde 19/AİHS Madde 5 (Karşılaştırmalı Tablo)
- **Ek-2:** Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), Hükümlü ve Tutuklu İstatistiği
- **Ek-3:** Avrupa Ülkeleri Hükümlü ve Tutuklu İstatistiği (World Pre-trial/Remand Imprisonment List)
- **Ek-4:** Türkiye Barolar Birliği (TBB), Tutuklama Raporu (2011)
- **Ek-5:** Örnek Olay
- **Ek-6:** Örnek Olay

GİRİŞ

Dikkat Çekme

- “Anayasa madde 19/AİHS madde 5’e ilişkin karşılaştırmalı tabloyu katılımcılara dağıtın. (Ek-1)
- Oturum sırasında, TÜİK Hükümlü ve Tutuklu İstatistiği (Ek-2) ile Bazı Avrupa Ülkelerindeki Hükümlü ve Tutuklu İstatistikleri (Ek-3: World Pre-trial/Remand Imprisonment List) verilerini perdeye/ekrana yansıtın.
- Buradan en iyi, en kötü ve orta örneklerden ikişer devlet seçin. Bu sayısal farklılıkların neden kaynaklanabileceğini kısaca tartışın.
- Sayısal verilerin nasıl değerlendirilebileceğini tartışmaya açın.
- İstatistiğin kavramsallaştırmasına yönelik bir eleştiri olup olmadığını sorun.

Güdüleme

- Burada yapılacak çalışmaların, kişi hürriyetine ilişkin karar ve uygulamaların Anayasa Mahkemesi ve AİHM kararları ile daha uyumlu hale getirilmesine ve ülkede hukuk devleti standartlarının geliştirilmesine katkıda bulunacağını belirtin.

Gözden Geçirme

- Aşağıdakileri bir kez daha hatırlatın:

“Bireysel başvuru Türk hukukuna giren yeni bir hukuki çaredir ve bu hukuki çarenin en önemli özelliği Anayasa Mahkemesini bir süper temyiz mercii haline getirmemiş olmasıdır.”

Hedeften Haberdar Etme

- Katılımcılara bu modülün özel amacını/amaçlarını tekrar edin:

“Bu kapsamda bu modül tamamlandıktan sonra sizlerden;

- *Anayasa, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Ceza Muhakemesi Kanunu ile ilgili normatif düzenlemelerin özgürlük ve güvenlik hakkı ile ilgili hükümlerini karşılaştırmalı olarak ilişkilendirmeniz,*
- *Özgürlük ve güvenlik hakkı ile ilgili normatif düzenlemelerin hangi somut durumları kapsadığını ayırt etmeniz,*
- *Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Anayasa Mahkemesinin özgürlük ve güvenlik hakkının normatif temelleri ile ilgili içtihatlarından örneklemeler yapmanız,*
- *Özgürlük ve güvenlik hakkının normatif temellerine ilişkin ihtiyaç duyulan Anayasa Mahkemesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihatlarından yerleşik içtihadı saptamanız beklenmektedir.”*

Geçiş

- Aşağıdaki cümle ile geliştirme bölümüne geçiş yapabilirsiniz:

“Bu hedefleri gerçekleştirme sürecinde yakalama, gözaltı, fiili tutma, gözetim, tutuklama, mahkumiyet kavramlarından söz edeceğiz ve uygulamada karşılaşılan durumlar ile verilen yargı kararlarını normatif düzenlemeler ışığında tartışıp analiz edeceğiz.”

GELİŞTİRME

Etkinlik 1

Süre 20 dk.

Yöntem: Grup Çalışması, Tartışma

- **Ek-4'**te yer alan TBB'nin 2011 yılı Tutuklama Raporunda dile getirilen eleştirilerden, önceden belirlenmiş olan **beş** tanesini 6 kişilik gruplara dağıtın.
- Grupların dile getirilen tezlerle ilgili görüş oluşturmalarını isteyin. Grup çalışmasının sonunda her grubun, önce raporun tezini ve grupta oluşan düşünceleri sunmalarını isteyin. Varsa, raporun tezleri ile oluşan görüşler arasındaki farklılığın nedenlerini, rapora yönelik düşünce ve eleştirileri dinleyin ve tartışmayı sorularla yönlendirin.
- Burada amaç, akademideki görüşlerle uygulamadaki sorunlar arasında bağlantı kurulmasını sağlamak ve koruma tedbirlerinin CMK hükümlerinin amacı dışında kullanılıp kullanılmadığı konusunda bir giriş tartışması yaptırmaktır (10 dakika).

CMK'da kullanılan koruma tedbirlerini gruba sorarak tahtaya yazın. Mevzuattaki sıralamaya uygun gidilmesini sağlamaya çalışın (10 dakika).

Etkinlik 2

Süre 40 dk.

Yöntem: Örnek Olay, Tartışma

- **Ek-5'**te yer alan örnek olayı ekrana/perdeye yansıtın ve bir kopyasını katılımcılara dağıtın.
- Olayın AİHM başvurusu ve olay akışının özeti için AİHM kararının ilgili kısımları önceden katılımcılara dağıtılabilir ya da eğitmen tarafından kısaca okunur (B. No: 225/02).**
- Kesintisiz olarak 22 yıldır tutuklu bulunan İ. Ç.'nin tutukluluk halinin normatif temellerini ve olası tutuklama gerekçelerini tartışın.
 - Yargılamanın yenilenmesi kararı sonrasında tutukluluk halinin hukuki nitelendirmesini tartışın.
 - Yargılamanın yenilenmesi sırasında infazın durdurulması kararının hangi hallerde verilebileceğini sorun ve cevaplanmasını sağlayın.
 - Alternatif koruma tedbirleri üzerine fikirler geliştirin.
 - Ölçülülük ilkesi ışığında somut durumu tartışın.
- Bu etkinliklerde, kişi özgürlüğünün kural, koruma tedbirlerinin istisna olduğu ve dar yorumlanması gerektiği; ölçülülükle kamu yararı arasındaki dengede ölçülülük ilkesinin en temel yön gösterici ilke olması gerektiğini özellikle vurgulayın.

Eğitmene not: Yargılamanın yenilenmesi kararından sonraki aşamada kullanılması gereken kavramlarla (sanık/hükümlü) ilgili olarak bkz. *Dicle ve Sadak/Türkiye* (B. No: 48621/07, 16.06.2015, § 55-66).

Özetleme

- Normatif düzenlemelerde geçen kavramları tekrar hatırlatın.
 - Yakalama
 - Gözaltı
 - Fiili Tutma
 - Tutuklama/Adli Kontrol
 - Mahkumiyete Bağlı Tutma
 - İdari Gözetim
 - Gözlem Altına Alma
 - Disiplin Hapsi
- Uygulayıcıların, normatif bir dayanağı olmadan fiili tedbirlere başvurmalarının mümkün olmadığını hatırlatın.
- Kişi özgürlüğünün sınırlamasındaki kanunilik şartının anlamını vurgulayın. Özgürlük ve güvenlik hakkında, özel olarak güvenliğin ne anlama geldiğine kısaca değinin. Bu bağlamda suç ve cezaların kanuniliği ilkesi ile hukuk devletinin gereği olan hukuki belirlilik ilkesini hatırlatın.

Tekrar Güdöleme

- Katılımcıları şu tür bir cümleyle yeniden motive edin:

“Özgürlük ve güvenlik hakkının normatif temellerini algılamadan hem bireysel başvuru ve kabul edilebilirlik ölçütlerini işletmek, hem de suç şüphesi ile kişi özgürlüğünün kısıtlanmasını anlamlandırmak mümkün olmayacaktır.”

Ek Çalışma

- Sınırlı süre nedeniyle üzerinde yeterince durulamayan konular varsa bunlarla ilgili kaynaklara erişim yollarını belirtin.
- Katılımcıların bilgi eksikliği duydukları konular varsa onlarla ilgili tespitleri listeleyin.

Değerlendirme

- Normatif düzenlemelerdeki kavramlarla ilgili bir soru(n) olup olmadığını sorun. Varsa bunları listeleyin.
- **Anayasa ve AİHS’in hükümlerinin somut olaylara uygulanmasında, genel ilkelerin (özgürlüğün esas olması, keyfilik yasağı vb.) gözden kaçırılmaması gerektiği vurgulayın.**
- **Anayasa Madde 19 ve AİHS Madde 5’in asli amacının, kişi özgürlüğünün kısıtlanmasını, devletin her türden keyfilğine karşı korumak ve bunu engellemek olduğu tekrar vurgulayın.**

KAPANIŞ

- Bir sonraki modölda “Suç Şüphesiyle Kişi Özgürlüğünün Kısıtlanması” konusunun ele alınacağını söyleyin ve ilgili normatif düzenlemeye atıfta bulunun.
- Bu konunun asli muhataplarının kim olduklarına değinildikten sonra katılımcılara **Ek-6**daki örnek olayı verip “Bu durumda nasıl bir karar verilmesi gerekirdi?” sorusuyla oturumu kapatın.

MODÜL 2:

→ Suç Şüphesiyle Kişi Özgürlüğünün Kısıtlanması

Süre

→ 120 dk.

Hedef Grup

→ Savcılar, Ceza Hâkimleri, Sulh Ceza Hâkimleri, Avukatlar

Grup Büyüklüğü

→ 25-30 kişi

Kazanımlar

Anayasa, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Ceza Muhakemesi Kanunu ile ilgili normatif düzenlemelerin suç şüphesiyle kişi özgürlüğünün kısıtlanması ile ilgili hükümlerini karşılaştırmalı olarak ilişkilendirir.

Suç şüphesiyle kişi özgürlüğünün kısıtlanması ile ilgili normatif düzenlemelerin hangi somut durumları kapsadığını ayırt eder.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Anayasa Mahkemesinin suç şüphesiyle kişi özgürlüğünün kısıtlanması ile ilgili içtihatlarından örneklemeler yapar.

Suç şüphesi ile kişi özgürlüğünün kısıtlanmasına ilişkin Anayasa Mahkemesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihatlarından yerleşik olanları saptar.

Kapsam

- Yakalama
- Gözaltı
- Fiili Tutma
- Tutuklama
- Adli Kontrol

Kaynaklar

- **Temel metinler**
 - AİHS: Madde 5/I c, II-IV
 - Anayasa: Madde 19 (II, III, IV, VI, VIII), 38
 - Ceza Muhakemesi Kanunu: Madde 90, 99
 - Polis Vazife ve Salâhiyet Kanunu: Madde 4/A, 13, Ek Madde 6
- **İçtihatlar**
 - **AYM Kararları**
 - Güney Dağ ve Diğerleri, B. No: 2013/1631, 17/12/2015
 - Murat Narman, B. No: 2012/1137, 2/7/2013
 - Zeki Bingöl (2), B. No: 2013/6576, 18/11/2015
 - Tamer Morkoç, B. No: 2013/5507, 16/6/2016
 - Yıldırım Ataş, B. No: 2014/4459, 26/10/2016
 - Muharrem Erbey, B. No: 2014/328, 17/7/2014, *Tutuklama kararlarının gerekçeli olması*
 - Nusret Argun, B. No: 2013/6149, 6/3/2014
 - **AİHM Kararları**
 - Loukanov/Bulgaristan, 21915/93, 20/3/1997, § 42-46, *AİHM'nin iç hukuktaki gözetilme ve tutuklama nedenlerinin varlığı koşulunu da araması hk.; keyfilik yasağı*
 - Mozer/Moldova ve Rusya, 11138/10, 23/2/2016, § 142-150 (*Önleyici tedbir olarak gözetilmenin muhtemel suçu önleme amacıyla sınırlı ve yeterince somut olması zorunluluğu ve yetkili mahkeme önüne çıkarma zorunluluğunu içermesi*)
 - Kurt/Türkiye, 15/1997/799/1002, 25/5/1998, § 122-129, *Gözetilme almada kayıt tutma yükümlülüğü*
 - Benham/Birleşik Krallık, 19380/92, 10/6/1996, § 40-42, *İç hukuka uygunluk denetiminin de AİHM tarafından yapılması*
 - Mooren/Almanya, 11364/03, 9/7/2009, § 77-81, *Tedbirlerde ölçülülük ilkesi*
 - Buzadji/Moldova, 23755/07, 5/7/2016 (karar özeti) (*kuvvetli suç şüphesinin yanı sıra önemli ve yeterli gerekçe gösterme zorunluluğunun, ilk özgürlükten yoksun bırakma kararından itibaren aranması*) (*İçtihadın geliştirilmesinden ve değiştirilmesinden dolayı önemli!*)

Ekler

- **Ek-1:** Örnek Olay
- **Ek-2:** Örnek Olay
- **Ek-3:** Örnek Olay
- **EK-4:** AYM Kararı: Levent Ersöz (B. No: 2013/5274 – 16/07/2014)
- **EK-5:** AYM Kararı: Serdar Öztürk (B. No: 2013-7532, 4/2/2016)
- **Ek-6:** Örnek Olay

GİRİŞ

MODÜL 2

Dikkat Çekme

- Katılımcılardan **Ek-1**'de verilen somut örnekte hayatlarının nasıl etkileneceği konusunda konuşmalarını ve tartışmalarını isteyin.
- Ne yaparsınız? Ne kadar süre sonra serbest bırakılacağını tahmin edersiniz?
- Usûli güvenceleri tartışın.

Güdüleme

- Burada yapılacak çalışmaların yakalama, gözaltı ve tutuklama ile ilgili karar ve uygulamaların, Anayasa Mahkemesi ve AİHM kararları ile daha uyumlu hale getirilmesine ve ülkede hukuk devleti standartlarının geliştirilmesine katkıda bulunacağını belirtin.
- Yasalardaki koruma tedbirlerinin Anayasaya ve AİHS'e uygun şekilde uygulanmasının sağlanmasının amaçlandığını vurgulayın.

Gözden Geçirme

- Suç şüphesiyle kişi özgürlüğünün kısıtlanması konusunu anlamlandırabilmek için öncelikle özgürlük ve güvenlik hakkının normatif temellerini iyi bilmek gerekir. Ancak bu sağlandığında yakalama, gözaltı, fiili tutma, tutuklama ve adli kontrol kavramlarını çalışmak olanaklı olabilecektir.

Hedeften Haberdar Etme

- Katılımcılara bu modülün özel amacını/amaçlarını tekrar edin:

"Modül tamamlandıktan sonra sizlerden;

yakalama, gözaltı ve tutuklamanın anayasal ve yasal temellerini bilmeniz, normatif düzenlemelerin hangi somut durumları kapsadığını ayırt etmeniz ve AYM ile AİHM içtihadını etkili biçimde uygulamanız,

ulusal mevzuattaki daha kapsamlı güvencelerin koruma tedbirlerinin hukukiliğinin kontrolünde esas ölçüt olduğunu bilmeniz ve kişi özgürlüğünü en geniş şekilde koruyacak normları uygulamanız,

bu konu ile ilgili olarak Anayasa Mahkemesi kararlarının okunmasından elde edilen anahtar sözcükleri saptamanız ve bir hukuki sorunla karşılaştığınızda Anayasa Mahkemesinin ilgili kararlarına ulaşarak kendi kararlarınızda bunları esas alabilmeniz beklenmektedir."

Geçiş

- Aşağıdaki cümle ile geliştirme bölümüne geçiş yapabilirsiniz:

"Bu hedefleri gerçekleştirme sürecinde yakalama, gözaltı, tutuklama kavramlarından söz edeceğiz. Uygulamada karşılaşılan durumlar ile verilen yargı kararlarını normatif düzenlemeler ışığında tartışıp analiz edeceğiz."

GELİŞTİRME

- Bu aşamada tartışılmakta olan konular birer cümleyle ekrana yansıtılabilir. Böylece dikkatin konuya yoğunlaşması sağlanacaktır.

Etkinlik 1

Süre 20 dk.

Yöntem: Örnek Olay Çalışması

- **Ek-2**'de yer alan örnek olayı ekrana/perdeye yansıtın ve bir kopyasını katılımcılara dağıtın.
- Bu olayda savcılığın bırakma kararını, gözaltı ve tutuklama kararı için olası gerekçeleri tartışınız.
- Gözaltı işleminin hangi CMK maddesine dayanılarak yapılmış (ya da yapılmamış) olabileceğini tartışmaya açın.
- **Suçun nasıl vasıflandırılması gerektiğini tartıştırın** (basit yaralama/nefret suçu?)
- CMK kapsamında savcının suçu vasıflandırma yetkisini ve hâkimin bu vasfı değiştirme yetkisinin olup olmadığını normatif düzenlemeler ve uygulamalar ışığında tartıştırın.

Etkinlik 2

Süre 20 dk.

Yöntem: Örnek Olay Çalışması

- **Ek-3**'te yer alan gözaltı tedbiriyle ilgili örnek olayı ekrana/perdeye yansıtın ve bir kopyasını katılımcılara dağıtın.
- Gözaltı tedbirinin gerekçesini ve hukuki dayanağını tartıştırın.
- Gözaltı tedbirinin bir cezaya dönüştürülemeyeceğini, eğer bir suç işlendiği kanaatine varılmamışsa, aynı eylem sebebiyle gözaltı işleminin tekrarlanamayacağını vurgulayın.
- Hangi hallerde suç şüphesiyle kişi özgürlüğü sınırlanabilir? Adli ve idari işlemlere ilişkin aşamalar ayrılarak kısaca anlatılır.
- Suç şüphesi ne zaman başlar? CMK 160 vd. kısaca hatırlatılır.

Etkinlik 3

Süre 30 dk.

Yöntem: Örnek Olay Çalışması

- **Ek-4**'deki AYM kararını ekrana/perdeye yansıtın ve bir kopyasını katılımcılara dağıtın. Katılımcılar kararı okuduktan sonra,
- Karara konu olayı, tutuklama kararlarının kişiselleştirilmesi yükümlülüğü çerçevesinde tartışmalarını isteyin.
- Tutuklama kararında dikkate alınması gereken hususlar tahtaya eş anlatıcı tarafından yazılsın. Somut olaydaki olasılıkları tartıştırın.

Etkinlik 4

Süre 30 dk.

Yöntem: Örnek Olay Çalışması

- **Ek-5**'teki AYM kararını ekrana/perdeye yansıtın ve bir kopyasını katılımcılara dağıtın.
- Burada amaç, gerekçeli karar yükümlülüğü ile ihsas-ı rey endişesi arasındaki gerilimi açmak ve gerekçeli kararın tam aksine bu endişeyi ortadan kaldıran bir unsur olduğunu vurgulamaktır.
- Grubu dörde bölün ve
 - 1. Gruba "Başvurucunun Tutuklanması ve Yargılanmasına İlişkin Süreci"
 - 2. Gruba "Başvurucunun Tedavi Sürecini"
 - 3. Gruba "İlgili Hukuk Normlarını"
 - 4. Gruba AYM kararının "Kişi Hürriyeti ve Güvenliği Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia" ile ilgili kısmını anlatmalarını söyleyin.
- Katılımcılardan karara konu olayı, tutuklama kararlarının kişiselleştirilmesi yükümlülüğü çerçevesinde tartışmalarını isteyin.
- Gerekçeli karar yükümlülüğünün nasıl yerine getirilmiş olacağını tekrar vurgulayın; ihsas-ı reyin bu durumda söz konusu olmayacağını tekrar hatırlatın.

Özetleme

- Normatif temeller üzerine kurgulanan suç şüphesiyle kişi özgürlüğünün kısıtlanması yakalama, gözaltı, fiili tutma, tutuklama ve adli kontrol başlıkları altında gerçekleştirilebilir.
- Uygulayıcıların, normatif bir dayanağı olmadan yakalama, gözaltı ve tutuklama tedbirlerine başvurmalarının mümkün olmadığı hatırlatılır.
- Yakalama, gözaltı ve tutuklamanın uygulanmasında kanunilik şartının anlamı vurgulanır.

Tekrar Güdöleme

- Katılımcıları şu tür bir cümleyle yeniden motive edin:

"Suç şüphesiyle kişi özgürlüğünün kısıtlanması, doğru adımlar gözeterek gerçekleştirilmelidir. Hangi konularda hangi aşamaların uygulanacağı konusundaki bilgi ve yetkinlik sürecin doğru ilerlemesine yol açacaktır."

Ek Çalışma

- Sınırlı süre nedeniyle üzerinde yeterince durulamayan konular varsa bunlarla ilgili kaynaklara erişim yollarını belirtin.
- Katılımcıların bilgi eksikliği duyduğu konular varsa onlarla ilgili tespitleri listeleyin.

Değerlendirme

- Normatif düzenlemelerdeki kavramlarla ilgili bir soru(n) olup olmadığı sorun. Varsa bunları listeyin.
- **CMK ve diğer ilgili kanunlarda yer alan yakalama, gözaltı ve tutuklama tedbirlerine ilişkin hükümlerin uygulanmasında Anayasa ve AİHS’te belirtilen genel ilkelerin (özgürlüğün esas olması, ölçülülük ilkesi, keyfilik yasağı vb.) gözden kaçırılmaması gerektiğini vurgulayın.**

KAPANIŞ

- Suç Şüphesiyle Kişi Özgürlüğünün Kısıtlanması ve kısıt tiplerinin ele alındığı bu oturumu izleyen sonraki modülde “Özgürlüğün Kısıtlanmasına İlişkin Usûlî Güvenceler” konusunun ele alınacağını söyleyin ve ilgili normatif düzenlemeye atıfta bulunun.
- Bu konunun asli muhataplarının kimler olduğuna değinildikten sonra **Ek-6**’daki örnek olayı katılımcılara verip “*Bu durumda nasıl bir karar verilmesi gerekirdi?*” sorusuyla oturumu kapatın.

MODÜL 3:

→ Özgürlüğün Kısıtlanmasına İlişkin
Usûlî Güvenceler

Süre

→ 60 dk.

Hedef Grup

→ Savcılar, Ceza Hâkimleri, Sulh Ceza Hâkimleri, Avukatlar

Grup Büyüklüğü

→ 25-30 kişi

Kazanımlar

Anayasa, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Ceza Muhakemesi Kanunu ile ilgili normatif düzenlemelerin özgürlüğün kısıtlanmasına ilişkin usûlî güvenceler ile ilgili hükümlerini karşılaştırmalı olarak ilişkilendirir.

Özgürlüğün kısıtlanmasına ilişkin usûlî güvenceler ile ilgili normatif düzenlemelerin hangi somut durumları kapsadığını ayırt eder.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Anayasa Mahkemesinin konu ile ilgili içtihatlarından örneklemeler yapar.

Suç şüphesi ile kişi özgürlüğünün kısıtlanmasına ilişkin Anayasa Mahkemesi ve İnsan Hakları Mahkemesi içtihatlarına ulaşır ve yerleşik içtihadi tespit eder.

Kapsam

- Yakalama nedenlerinin ve suçlamanın bildirilmesi
- Süresi içinde hâkim önüne çıkarılma hakkı
- Hekim kontrolü
- Müdafii yardımı
- Yakalamanın yakınlarına haber verilmesi
- Tutuklu kimsenin makul sürede yargılanmayı ve serbest bırakılmayı isteme hakkı
- Serbest bırakılmayı sağlamak amacıyla yargı merciine başvurma hakkı

Kaynaklar

– Temel metinler

- AİHS: Madde 5, özellikle 5/1 c) ve III
- Anayasa: Madde 19, 38
- Ceza Muhakemesi Kanunu: Madde 90-115
- Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliği ve Eki

– İctihatlar

➤ AYM Kararları

- Hebat Arslan ve Firas Arslan, B. No: 2012/1158, 21/11/2013
- Yavuz Pehlivan ve Diğerleri, B. No: 2013/2312, 4/6/2015
- Ulaş Kaya ve Adnan Ataman, B. No: 2013/4128, 18/11/2015
- Mehmet Halim Oral, B. No: 2012/1221, 16/10/2014
- Günay Dağ ve Diğerleri, B. No: 2013/1631, 17/12/2015
- Emrah Oğuz, B. No: 2013/1755, 25/3/2015
- Erdal Korkmaz ve Diğerleri, B. No: 2013/2653, 18/11/2015, *Duruşmaya avukatın katılımının engellenmesi nedeniyle*
- Süleyman Bağrıyanık, B. No: 2015/9756, 16/11/2016

➤ AİHM Kararları

- Kaboulov/Ukrayna, 41015/04, 19/11/2009, § 143-148, *Özgürlük kısıtlamasının nedeni hakkında bilgilendirilme hakkı (5/II + IV)*
- Patsuria/Gürcistan, 30779/04, 6/11/2007, § 48-58, *Madde 5/IV tutuklama nedenlerinin ve koşulların (sağlık, hukuki neden, süre vb.) değişmesi gerekçesiyle her zaman yeniden gözden geçirilmesi talebini de kapsar.*
- Garcia Alva/Almanya, 23541/94, 13/2/2001, § 39-43, *Savunma hakkının kullanılabilmesi için dosyaya erişimin sağlanmasının adil yargılanma hakkıyla ilişkili olarak kişi özgürlüğünün de bir parçası olması*
- Çatal/Türkiye, 26808/08, 17/4/2012, § 32-42 (ihlâl yok); 43-45 (ihlâl) *Duruşmasız tutuklama incelemesi nedeniyle ihlâl kararı*

Ekler

- **Ek-1:** Örnek Olay
- **Ek-2:** AYM Kararı: Yavuz Pehlivan ve Diğerleri, B. No: 2013-2312, 4/6/2015
- **Ek-3:** Örnek Olay

GİRİŞ

Dikkat Çekme

- “Suçlamanın bildirilmesi, savunmanın başlangıç anıdır” ilkesi hatırlatıldıktan sonra **Ek-1**'de yer alan gözültüne alınan kişinin yakınlarına haber verilmesi yükümlülüğüyle ilgili örnek olayı ekrana/perdeye yansıtın ve bir kopyasını katılımcılara dağıtın. Burada sorulacak sorulara ek olarak “hangi hak ihlalleri söz konusu olabilir?” sorusu da sorularak toplanan cevaplar tahtaya yazılabilir.
- Katılımcılardan bu durumda ne düşündüklerini belirtmelerini isteyin.

Güdüleme

- Burada yapılacak çalışmaların, tutmaya ilişkin usûli güvenceler bakımından uygulamaların, Anayasa Mahkemesi ve AİHM kararları ile daha uyumlu hale getirilmesine ve ülkede hukuk devleti standartlarının geliştirilmesine katkıda bulunacağını belirtin.

Gözden Geçirme

- Tutmaya ilişkin usûli güvencelerin, bir suç şüphesiyle tutma nedenlerinden bağımsız olarak, herhangi bir nedenle hürriyetinden yoksun bırakılan kişiler için getirildiğini hatırlatın.
- Bu güvencelerin hürriyetinden yoksun bırakılan kişinin dışında, bu kişilerin yakınlarının bir kısım temel hak ve özgürlüklerinin de korunması açısından önem taşıdığını vurgulayın.

Hedeften Haberdar Etme

- Katılımcılara bu modülün özel amacını/amaçlarını tekrar edin:

“Modül tamamlandıktan sonra sizlerden;

Koruma tedbirlerine ilişkin güvencelerin anayasal ve yasal temellerini bilmeniz, normatif düzenlemelerin hangi somut durumları kapsadığını ayırt etmeniz ve AYM ile AİHM içtihadını etkili biçimde uygulamanız,

Ulusal mevzuattaki daha kapsamlı usûli güvencelerin koruma tedbirlerinin hukukiliğinin kontrolünde esas ölçüt olduğunu bilmeniz ve kişi özgürlüğünü en geniş şekilde koruyacak normları uygulamanız,

Bu konu ile ilgili olarak Anayasa Mahkemesi kararlarının okunmasından elde edilen anahtar sözcükleri saptamanız ve bir hukuki sorunla karşılaştığınızda Anayasa Mahkemesinin ilgili kararlarına ulaşarak kendi kararlarınızda bunları esas alabilmeniz beklenmektedir.”

Geçiş

- Aşağıdaki cümle ile geliştirme bölümüne geçiş yapabilirsiniz:

“Bu hedefleri gerçekleştirme sürecinde usûli güvence kavramından bahsedeceğiz ve mevzuattaki somut güvencelerden örneklemeler yapacağız.

Uygulamada karşılaşılan durumlar ile verilen yargı kararlarını normatif düzenlemeler ışığında tartışıp analiz edeceğiz.”

GELİŞTİRME

Etkinlik 1

Süre 40 dk.

Yöntem: Grup Çalışması, Tartışma

- **Ek-2'**de yer AYM kararını ekrana/perdeye yansıtın ve bir kopyasını katılımcılara dağıtın. Grubu üçe bölün ve
 - Katılımcılardan AYM kararını okumalarını ve karardaki pek çok hukuki tartışma içinden usûlî güvencelere ilişkin sorunları tespit etmelerini isteyin.
 - Listeleme sırasında her bir gruba sırayla söz hakkı tanıyın.
 - Bu güvenceleri somut olay ışığında değerlendirmelerini isteyin.

Özetleme

- Normatif düzenlemelerde geçen kavramları tekrar hatırlatın.
- Yakalama nedenlerinin ve suçlamanın bildirilmesi, süresi içinde hâkim önüne çıkarılma hakkı, hekim kontrolü, müdafî yardımı, yakalamanın yakınlarına haber verilmesi, tutuklu kimsenin makul sürede yargılanmayı ve serbest bırakılmayı isteme hakkı, serbest bırakılmayı sağlamak amacıyla yargı merciine başvurma hakkı biçimde sıralanan usûlî güvencelerin hürriyetten yoksun bırakmanın nedeninden bağımsız olarak tanındığını hatırlatın.

Tekrar Güdöleme

- Katılımcıları şu tür bir cümleyle yeniden motive edin:

“Burada en önemli ayırt usûlî güvencelerin, özgürlükten yoksun kalma nedenlerinden bağımsız olarak ele alınmasıdır.”

Ek Çalışma

- Katılımcılardan usûlî güvencelerin başlıcalarını yazı tahtasına yazmalarını isteyin.

Değerlendirme

- Normatif düzenlemelerdeki kavramlarla ilgili bir soru(n) olup olmadığını sorun. Varsa bunları listeleyin.

KAPANIŞ

- Bir sonraki modülde “Suç Şüphesi Dışında Kişi Özgürlüğünün Kısıtlanması” konusunun ele alınacağını söyleyin ve ilgili normatif düzenlemeye atıfta bulunun.

Bu konunun asli muhataplarının kimler olduğuna değinildikten sonra **Ek-3**'te yer alan örnek olayı ekrana/perdeye yansıtın ve bir kopyasını katılımcılara dağıtın. “Bu örnekte hangi mevzuata bakılması gerekir? Nasıl karar verilmelidir? Süreçteki olasılıkları tartışınız” sorusuyla oturumu kapatın.

MODÜL 4:

→ Suç Şüphesi Dışında Kişi Özgürlüğünün
Kısıtlanması

Süre

→ 90 dk.

Hedef Grup

→ Savcılar, Ceza Hâkimleri, Sulh Ceza Hâkimleri, İdari Hâkimler, İcra Mahkemesi Hâkimleri, Aile Mahkemesi Hâkimleri, İnfaz Hâkimleri, Avukatlar

Grup Büyüklüğü

→ 25-30 kişi

Kazanımlar

Anayasa, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Ceza Muhakemesi Kanununun özgürlük ve güvenlik hakkı ile ilgili hükümlerini karşılaştırmalı olarak ilişkilendirir.

Suç şüphesi dışında kişi özgürlüğünün kısıtlanması ile ilgili normatif düzenlemelerin hangi somut durumları kapsadığını ayırt eder.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Anayasa Mahkemesinin suç şüphesi dışında kişi özgürlüğünün kısıtlanması ile ilgili içtihatlarından örneklemeler yapar.

Suç şüphesi dışında kişi özgürlüğünün kısıtlanmasına ilişkin Anayasa Mahkemesi ve İnsan Hakları Mahkemesinin yerleşik içtihadını tespit eder.

Kapsam

- Fiili tutma
- Yakalama - gözaltı
- İdari gözetim
- Gözlem altına alma
- Mahkemece verilen hürriyeti kısıtlayıcı cezaların yerine getirilmesi

Kaynaklar

– Temel metinler

- AİHS: 5/I a-b ve (d), (e) ve (f)
- Anayasa: Madde 19
- Ceza Muhakemesi Kanunu: Madde 44, 76
- Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu: Madde 52-60
- Ayrıca incelenmesi gereken mevzuat: İnfaz Kanunu; Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun; Medeni Kanun (madde 432); PVSK (madde 13); Kabahatler Kanunu (madde 35, 40/2).

– İçtihatlar

➤ AYM Kararları

- F.A. ve M.A. B. No: 2013/655, 20/1/2016, (İhlal AY 19/II, IV, VIII, IX)
- F.H.H. (2013/1419) (AY 19/2) (askerde oda hapsi)
- K.A. B. No: 2014/13044, 11/11/2015, (İhlal AY 19/II, IV, VIII)
- Murat Dağ, B. No: 2014/125, 4/2/2016
- Mithat Bakikuşığı, B. No: 2013/4682, 17/9/2014
- 2014/11651 (koşullu salıvermenin hukuki niteliği)
- Günay Okan, B. No: 2013/8114, 17/9/2014 (koşullu salıverme)
- Ercan Bucak (2014/5532) (koşullu salıverme)
- Halil Aslan, B. No: 2014/3038, 10/12/2014

➤ AİHM Kararları

- Storck/Almanya, 61603/00, 16/6/2005, § 69-78.
- H.M./İsviçre, 39187/98, 26/2/2002, § 32-34; 40-48.
- Chahal/Birleşik Krallık, 22414/93, 15/11/1996, § 12-13; 108-123.
- Quinn/Fransa, 18580/91, 22/03/1995, § 7-9; 39-43; 44-49.
- Winterwerp/Hollanda, 6301/73, 24/10/1979, § 10; 36-43.
- Mubilanzila Mayeka vd./Belçika (13178/03), § 93-105.

Ekler

- **Ek-1:** AYM Kararı: Galip Öğüt, B. No: 2014/5863, 1/3/2017.
- **Ek-2:** Örnek Olay
- **Ek-3:** Örnek Olay

GİRİŞ

Dikkat Çekme

- **Ek-1**'de yer alan örnek olayı ekrana/perdeye yansıtın ve bir kopyasını katılımcılara dağıtın. Örnek olayı tartıştırmadan önce AYM'nin Galip Öğüt Kararını katılımcılara dağıttığınızdan emin olun ve katılımcılardan kararı okuyarak hukuki meseleyi özetlemelerini isteyin.
- Bu örnek üzerinden "koşullu saliverme"nin hukuki nitelendirmesini ve koşullarını tartışın.
- Koşullu saliverme kararının geri alınması üzerine özgürlüğünden yoksun bırakılan kişi bakımından tedbirin hukuki dayanağının ne olduğunu tartışın.

Güdüleme

- Burada yapılacak çalışmaların, bir ceza hukuku veya medeni hukuk veya idare hukuku uygulaması olmadığını, ama bu alanlardaki ulusal mevzuat hükümlerinin Anayasa ve AİHS standartlarına uygun yorumlanarak uygulanmasının, devletin insan haklarına saygı gösterme yükümlülüğünü sağlayacağını belirtin.

Gözden Geçirme

- *"Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru, Türk hukukuna 2012 yılında giren yeni bir hukuki yoldur. Bu hukuk yolunun amacı, idarenin ve derece mahkemelerinin kanunları, Anayasaya ve AİHS'e uygun bir şekilde yorumlayıp uygulamalarını sağlamaktır. Bu bağlamda suç şüphesi dışında kişi özgürlüğünün kısıtlanmasının, özgürlük ve güvenlik hakkının normatif temelleri ile suç şüphesiyle kişi özgürlüğünün kısıtlanması kadar iyi bilinmesi gerekir.*

Bu nedenle savcı ve hâkimlerin bir olayda kanun hükmünü yaşam hakkıyla ilişkilendirerek uygulamaları büyük önem taşımaktadır. Aksi bir uygulama, yaşam hakkını ihlâl edebilir."

Hedeften Haberdar Etme

- Katılımcılara bu modülün özel amacını/amaçlarını tekrar edin:

"Modül tamamlandıktan sonra sizlerden;

Anayasa, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Ceza Muhakemesi Kanununun özgürlük ve güvenlik hakkı ile ilgili hükümlerini karşılaştırmalı olarak ilişkilendirmeniz, suç şüphesi dışında kişi özgürlüğünün kısıtlanması ile ilgili normatif düzenlemelerin hangi somut durumları kapsadığını ayırt etmeniz, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Anayasa Mahkemesinin suç şüphesi dışında kişi özgürlüğünün kısıtlanması ile ilgili içtihatlarından örneklemeler yapmanız, suç şüphesi dışında kişi özgürlüğünün kısıtlanmasına ilişkin görüşleri, Anayasa Mahkemesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihatlarını dikkate alarak yorumlamanız beklenmektedir."

Geçiş

- Aşağıdaki cümle ile geliştirme bölümüne geçiş yapabilirsiniz:

"Bu hedefleri gerçekleştirme sürecinde, suç isnadı dışında kişi hürriyetinin sınırlandırılması sonucunu doğuran diğer durumlardan bahsedeceğiz."

Uygulamada karşılaşılan durumlar ile verilen yargı kararlarını normatif düzenlemeler ışığında tartışıp analiz edeceğiz."

GELİŞTİRME

Etkinlik 1

Süre 30 dk.

Yöntem: Örnek Olay Tartışması

- **Ek-2'**de yer alan örnek olayı ekrana/perdeye yansıtın ve bir kopyasını katılımcılara dağıtın
- **A. B.'nin bu durumunu kişi hürriyeti ve güvenliği bağlamında tartışınız.**

Etkinlik 2

Süre 40 dk.

Yöntem: Analiz Tartışma

- **Ek-3'**te yer alan örnek olayı ekrana/perdeye yansıtın ve bir kopyasını katılımcılara dağıtın
- Bu etkinlikte Anayasa Madde 19/II ve AİHS Madde 5/I f'ye göre özgürlüğün sınırlanmasının koşulları ve Türk mevzuatı ele alınır.
- Ayrıca bir yetişkin eşliğinde Türkiye'ye giriş yapmış olsun ya da olmasın, çocukların bu maddeye göre özgürlüklerinin sınırlanmasında devletin özel koruma yükümlülüğü vurgulanır.

Özetleme

- Normatif düzenlemelerde geçen kavramları tekrar vurgulayarak, suç şüphesi dışında kişi özgürlüğünü kısıtlayan durumları ortaya koyun.
- Normatif bir dayanak olmaksızın kişilerin hürriyetinden yoksun bırakılmayacağını hatırlatın.
- Kişi özgürlüğünün sınırlandığı tüm durumlarda kanunilik şartının anlamını vurgulayın.

Tekrar Güdüleme

- Katılımcıları şu tür bir cümleyle yeniden motive edin:

"Bu modülün amacı, kamu gücünü kullanan idare ve yargı organlarının ulusal mevzuata ve taraf olunan uluslararası sözleşmelere uygun olarak suç şüphesi dışında kişi özgürlüğünün kısıtlanması konusunda insan haklarına saygılı devlet ilkesini gerçekleştirmelerine katkıda bulunmaktır."

Ek Çalışma

- Sınırlı süre nedeniyle üzerinde yeterince durulamayan konular varsa bunlarla ilgili kaynaklara erişim yollarını belirtin.
- Katılımcıların bilgi eksikliği duyduğu konular varsa onlarla ilgili tespitleri listeleyin.

Değerlendirme

- Normatif düzenlemelerdeki kavramlarla ilgili bir soru(n) olup olmadığını sorun. Varsa bunları listeyin.
- **Anayasa Madde 19 ve AİHS Madde 5'in asli amacının, kişi özgürlüğünün kısıtlanmasını, devletin her türden keyfilğine karşı korumak ve bunu engellemek olduğunu tekrar vurgulayın.**

KAPANIŞ

- Bir sonraki modülde "*Yakalama, Gözaltı ve Tutuklama Tedbirleri Nedeniyle Tazminat*" konusunun ele alınacağını söyleyin ve ilgili normatif düzenlemeye atıfta bulunun.

MODÜL 5:

 Yakalama, Gözaltı ve Tutuklama Tedbirleri
Nedeniyle Tazminat

Süre

→ 60 dk.

Hedef Grup

→ Savcılar, Ağır Ceza Hâkimleri, Sulh Ceza Hâkimleri, Avukatlar, Hazine Avukatları

Grup Büyüklüğü

→ 25-30 kişi

Kazanımlar

Anayasa, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Ceza Muhakemesi Kanunu ile ilgili normatif düzenlemelerin yakalama, gözaltı ve tutuklama tedbirleri nedeniyle tazminat ödeme ile ilgili hükümlerini karşılaştırmalı olarak ilişkilendirir.

Yakalama, gözaltı ve tutuklama tedbirleri nedeniyle tazminat ödeme ile ilgili normatif düzenlemelerin hangi somut durumları kapsadığını ayırt eder.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Anayasa Mahkemesinin yakalama, gözaltı ve tutuklama tedbirleri nedeniyle tazminat ödeme ile ilgili içtihatlarından örneklemeler yapar.

Tutuklu olan bir kişi ile tutukluluğu sona eren kişinin taleplerinin, başvuru yollarının tüketilmesi koşulu üzerindeki etkisini yorumlar.

Haksız tutma ya da usûle aykırılıklar nedeniyle tazminat hakkına ilişkin Yargıtay, Anayasa Mahkemesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihatlarına ulaşır ve yerleşik içtihadı tespit eder.

Kapsam

➤ Mevzuata aykırı şekilde hürriyetten yoksun bırakma nedeniyle tazminat

Kaynaklar

– Temel metinler

- AİHS: Madde 5/V
- Anayasa: Madde 19/IX ve Md. 40, 125 (AY Madde 19 özel düzenlemedir)
- Ceza Muhakemesi Kanunu: Madde 141-144

- İYUK: Madde 12 vd. (tam yargı davasına ilişkin hükümler)
- PVSK Madde 4/A
- Yargıtay ve AYM İçtihatları
- **İçtihatlar**
- **AYM Kararları**
 - İrfan Gerçek, B. No: 2014/6500, 29/9/2016, (İçtihat değişikliği) ****
 - Halas Aslan, B. No: 2014/4994 (uzun tutukluluk) Murat Narman kararından dönüldü. AY 13 ve 19 üzerinden yazılan önemli bir ilke kararı (***)
 - L.S. vd., B. No: 2014/15824 (idari gözetimde tazminat)
 - Burak Döner, B. No: 2012/521, 2/7/2013, (İçtihat değişikliği öncesi karar)
 - Abdullah Akyüz, B. No: 2013/9352, 2/7/2015
 - Hamit Kaya, B. No: 2012/338, 2/7/2013
 - Hikmet Kopar ve Diğerleri, B. No: 2014/14061, 8/4/2015
 - Günay Dağ ve Diğerleri, B. No: 2013/1631, 17/12/2015
 - Adem Gedik, B. No: 2013/2950, 14/10/2015
 - Deniz Özfirat, B. No: 2013/7929, 1/12/2015
- **AİHM Kararları**
 - Balca/Türkiye, 41843/07, 22/1/2013, § 27-32 (ama kararın tamamı, ilgili başka kararlara atıflar sebebiyle okunmalıdır)
- **Yargıtay Kararları**

Yargıtay 12. Ceza Dairesinin **Yeni İçtihadı (****)**

 - 29/2/2016 tarihli ve E. 2015/2851, K. 2016/3143
 - 14/12/2015 tarihli ve E. 2014/19906, K. 2015/19237
 - 29/9/2015 tarihli ve E. 2015/201, K. 13994
 - 28/9/2015 tarihli ve E. 2014/22510, K. 2015/13907
 - 9/3/2015 tarihli ve E. 2014/15450, K. 2015/4363
 - 8/6/2015 tarihli ve E. 20144/23346, K. 2015/10032
 - 16/6/2015 tarihli ve E. 2014/6167, K. 2015/10867

Yargıtay 12. Ceza Dairesinin **Eski İçtihadı**

 - 15/5/2012 tarihli ve E.2011/20114, K.2012/12183
 - 17/12/2012 tarih ve E. 2012/20277, K.2012/27572
 - 3/1/2013 tarih ve E.2012/24083, K. 2013/1
 - 4/4/2012 tarih ve E. 2011/15700, K. 2012/9187

Ekler

- **Ek-1:** AYM Kararı: İrfan Gerçek, B. No: 2014/6500, 29/9/2016
- **Ek-2:** Yargıtay 12. Ceza Dairesinin Kararları
- **Ek-3:** AYM Kararları
- **Ek-4:** Başvurucunun Tüketmesi Gereken Yollara ve Taleplerine Bağlı Olarak Başvurması Gereken Yollara İlişkin Şema
- **Ek-5:** Anayasa Mahkemesinin Genel İstatistiği (2012-30.06.2018)

GİRİŞ

Dikkat Çekme

- Yargıtayın CMK 141-142 maddeleri ile ilgili içtihadının ana hatlarını özetleyin ve bu konuda içtihatla zaman içinde meydana gelen değişikliklerin bireysel başvuru kararları üzerindeki etkisini belirtin.

Güdüleme

- Burada yapılacak çalışmalar sonunda, kişilerin Anayasada belirtilen esaslara ve kanuni koşullara aykırı şekilde hürriyetinden yoksun bırakılmaları halinde zararlarının tazmini için başvurabilecekleri yolların ve başvuru koşullarının öğrenileceğini belirtin.

Gözden Geçirme

- Aşağıdakileri bir kez daha hatırlatın:
“Kişilerin hürriyetinden yoksun bırakılmasına ilişkin karar ve uygulamaların Anayasada belirtilen esaslara ve kanuni koşullara aykırı olması halinde, uğranılan zarar tazminat hukukunun genel prensiplerine göre devlet tarafından tazmin edilecektir.”

Hedeften Haberdar Etme

- Katılımcılara bu modülün özel amacını/amaçlarını tekrar edin:
*“Modül tamamlandıktan sonra sizlerden;
kişilerin hürriyetinden yoksun bırakılmasının Anayasada belirtilen esaslara ve kanuni koşullara aykırı olması halinde, uğranılan zararın devlet tarafından hangi koşullarda tazmin edileceğine ilişkin ölçütleri etkili biçimde uygulamanız,
bu konu ile ilgili olarak Anayasa Mahkemesi ve AİHM kararlarının okunmasından elde edilen anahtar sözcükleri saptamanız ve bir hukuki sorunla karşılaştığınızda Anayasa Mahkemesinin ilgili kararlarına ulaşılarak kendi kararlarınızda bunları esas alabilmeniz beklenmektedir.”*

Geçiş

- Aşağıdaki cümle ile geliştirme bölümüne geçiş yapabilirsiniz:
“Bu hedefleri gerçekleştirme sürecinde kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında tazminat kavramından ve devletin hukuka aykırı işlemlerinin tazminat yoluyla giderilmesinden söz edeceğiz.”

GELİŞTİRME

Etkinlik 1

Süre 20 dk.

Yöntem: İçtihat Tartışması

- **Ek-1**'deki AYM kararını ve **Ek-2**'deki Yargıtay 12. Ceza Dairesinin kararlarını katılımcılara dağıtın ve katılımcıların okumalarını sağlayın.
 - Anayasa Mahkemesinin kararlarında atıf yapılan Yargıtay kararlarından birisi önceden okunur ve AYM'nin bu içtihadı bireysel başvuru kapsamında nasıl değerlendirdiğine bakılır.
 - Talep neyi içerir? Hangi işlemlere karşı tazminat istenebilir? Bu sorularla içtihadı etraflıca tartışın.
 - Usûli güvencelerin bütün özgürlükten yoksun bırakma hallerinin mevzuata aykırılığı halinde söz konusu olduğu vurgulanır.

Etkinlik 2

Süre 20 dk.

Yöntem: İçtihat Tartışması

- **Ek-3**'teki AYM kararlarını katılımcılara dağıtın ve kararları, aşağıdaki başlıklar ışığında tartışın.
 - Bu etkinliklerde, hukuka aykırı olarak verilen koruma tedbiri kararlarının tazminat yoluyla giderilmesinin hukuk devletinin temel ilkeleri çerçevesinde tartışılması beklenir.
 - Bir hukuk devletinde asli amacın, tazminat giderimine gerek kalmaksızın, hukuka uygun ve özgürlüğü esas alan koruma tedbirleri uygulamak olduğu vurgulanır.

Özetleme

- Tazminat hakkının normatif düzenlemelerdeki yerini hatırlatın.
- Yargıtay içtihadındaki değişiklik ve bu değişikliğin bireysel başvuru kararlarına etkisini vurgulayın.

Tekrar Güdöleme

- Katılımcıları şu tür bir cümleyle yeniden motive edin:

“Özgürlük ve güvenlik hakkı ile ilgili donanımınız, Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru usûlü ve kabul edilebilirlik kriterleri açısından büyük önem arz etmektedir.”

Ek Çalışma

- Katılımcıların bilgi eksikliği duyduğu konular varsa, onlarla ilgili tespitleri listeleyin.

Değerlendirme

- Normatif düzenlemelerdeki kavramlarla ilgili bir soru(n) olup olmadığını sorun. Varsa bunları listeleyin.
- **Kişi hürriyetinin hukuka aykırı olarak kısıtlanması nedeniyle tazminata ilişkin kanun hükümlerinin yorumlanmasında, bu tazminat hakkının Anayasa ve AİHS'te özel olarak düzenlenmiş olduğuna dikkat çekin.**

KAPANIŞ

- Anayasa Madde 19/IX ve AİHS Madde 5/V'te belirtilen normatif düzenlemeleri özetleyin.
- Tazminata ilişkin AYM ve AİHM içtihatlarını karşılaştırın.
- Tazminat talebinde bulunmak için tüketilmesi gereken başvuru yollarına ilişkin değerlendirmeler yapın.

EKLER:



MODÜL 1

EK-1: Anayasa Madde 19/AİHS Madde 5 (karşılaştırmalı tablo)

EK-2: Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), hükümlü ve tutuklu istatistiği

EK-3: Avrupa ülkeleri hükümlü ve tutuklu istatistikleri

EK-4: TBB Tutuklama Raporu (2011)

EK-5: Örnek olay

EK-6: Örnek olay



MODÜL 2

EK-1: Örnek olay

EK-2: Örnek olay

EK-3: Örnek olay

EK-4: AYM kararı: Levent Ersöz (B. No: 2013/5274 – 16/07/2014)

EK-5: AYM kararı: Serdar Öztürk (B. No: 2013-7532, 4/2/2016)

EK-6: Örnek olay



MODÜL 3

EK-1: Örnek olay

EK-2: AYM Kararı: Yavuz Pehlivan ve Diğerleri, B. No: 2013-2312,
4/6/2015

EK-3: Örnek olay



MODÜL 4

EK-1: Örnek olay

EK-2: Örnek olay

EK-3: Örnek olay



MODÜL 5

EK-1: AYM Kararı: İrfan Gerçek (B. No: 2014/6500, 29/9/2016)

EK-2: Yargıtay 12. Ceza Dairesinin kararları

EK-3: AYM kararları

EK-4: Başvurucunun tüketmesi gereken yollara ve taleplerine bağlı
olarak başvurması gereken yollara ilişkin şema

EK-5: Anayasa Mahkemesinin genel istatistiği (2012-30.06.2018)

Ek-1: Anayasa Madde 19/AİHS Madde 5 (Karşılaştırmalı Tablo)

Anayasa Madde 19	AİHS Madde 5
I- Herkes, kişi hürriyeti ve güvenliğine sahiptir. II- Şekil ve şartları kanunda gösterilen: [...] II- [...]halleri dışında kimse hürriyetinden yoksun bırakılamaz. (cümle 6)	1-Herkes özgürlük ve güvenlik hakkına sahiptir. Aşağıda belirtilen haller dışında ve yasanın öngördüğü usûle uygun olmadan hiç kimse özgürlüğünden yoksun bırakılamaz: [...]
II- Mahkemelerce verilmiş hürriyeti kısıtlayıcı cezaların ve güvenlik tedbirlerinin yerine getirilmesi; bir mahkeme kararının veya kanunda öngörülen bir yükümlülüğün gereği olarak ilgilinin yakalanması veya tutuklanması (cümle 1-2)	a) Kişinin, yetkili bir mahkeme tarafından verilmiş mahkumiyet kararı sonrasında yasaya uygun olarak tutulması; b) Kişinin, bir mahkeme tarafından yasaya uygun olarak verilen bir karara uymaması sebebiyle veya yasanın öngördüğü bir yükümlülüğün uygulanmasını sağlamak amacıyla yasaya uygun olarak yakalanması veya tutulması
II-[...] bir küçüğün gözetim altında islahı veya yetkili merci önüne çıkarılması için verilen bir kararın yerine getirilmesi (cümle 3)	d) Bir küçüğün gözetim altında eğitimi için usûlüne uygun olarak verilmiş bir karar gereği tutulması veya yetkili merci önüne çıkarılmak üzere yasaya uygun olarak tutulması
II-[...] toplum için tehlike teşkil eden bir akıl hastası, uyuşturucu madde veya alkol tutkunu, bir serseri veya hastalık yayabilecek bir kişinin bir müessesede tedavi, eğitim veya islahı için kanunda belirtilen esaslara uygun olarak alınan tedbirin yerine getirilmesi (cümle 4)	e) Bulaşıcı hastalıkların yayılmasını engellemek amacıyla, hastalığı yayabilecek kişilerin, akıl hastalarının, alkol veya uyuşturucu madde bağımlılarının veya serserilerin yasaya uygun olarak tutulması
II-[...] usûlüne aykırı şekilde ülkeye girmek isteyen veya giren ya da hakkında sınır dışı etme yahut geri verme kararı verilen bir kişinin yakalanması veya tutuklanması (cümle 5)	f) Kişinin, usûlüne aykırı surette ülke topraklarına girmekten alıkonması veya hakkında derdest bir sınır dışı ya da iade işleminin olması nedeniyle yasaya uygun olarak yakalanması veya tutulması
III-Suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunan kişiler, ancak kaçmalarını, delillerin yok edilmesini veya değiştirilmesini önlemek maksadıyla veya bunlar gibi tutuklamayı zorunlu kılan ve kanunda gösterilen diğer hallerde [hâkim kararıyla] tutuklanabilir. (cümle1/"hâkim kararıyla" ibaresi dışında)	c) Kişinin bir suç işlediğinden şüphelenmek için inandırıcı sebeplerin bulunduğu veya suç işlemesine ya da suçu işledikten sonra kaçmasına engel olma zorunluluğu kanaatini doğuran makul gerekçelerin varlığı halinde, yetkili adli merci önüne çıkarılmak üzere yakalanması (yakalama AY 19/IV cümle 1'de yoktur) ve tutulması
III-[...] hâkim kararıyla tutuklanabilir. (cümle 1/"hâkim kararıyla" ibaresi AİHS'te yoktur.) Hâkim kararı olmadan yakalama, ancak suçüstü halinde veya gecikmesinde sakınca bulunan hallerde yapılabilir; bunun şartlarını kanun gösterir. (cümle 2)	-----

Anayasa Madde 19	AİHS Madde 5
IV-Yakalanan veya tutuklanan kişilere, yakalama veya tutuklama sebepleri ve haklarındaki iddialar her halde yazılı ve bunun hemen mümkün olmaması halinde sözlü olarak derhal, toplu suçlarda en geç hâkim huzuruna çıkarılıncaya kadar bildirilir.	2. Yakalanan her kişiye, yakalanma nedenlerinin ve kendisine yöneltilen her türlü suçlamanın en kısa sürede ve anladığı bir dilde bildirilmesi zorunludur.
V-(Değişik: 3/10/2001-4709/4 Madde) Yakalanan veya tutuklanan kişi, tutulma yerine en yakın mahkemeye gönderilmesi için gerekli süre hariç en geç kırksekiz saat ve toplu olarak işlenen suçlarda en çok dört gün içinde hâkim önüne çıkarılır. Kimse, bu süreler geçtikten sonra hâkim kararı olmaksızın hürriyetinden yoksun bırakılamaz. Bu süreler olağanüstü hal, sıkıyönetim ve savaş hallerinde uzatılabilir.	3. İşbu maddenin 1.c fıkrasında öngörülen koşullar uyarınca yakalanan veya tutulan herkesin derhal bir yargıç veya yasayla adli görev yapmaya yetkili kılınmış sair bir kamu görevlisinin önüne çıkarılması zorunlu olup [...]
VI-(Değişik: 3/10/2001-4709/4 Madde) Kişinin yakalandığı veya tutuklandığı, yakınlarına derhal bildirilir.	-----
VII- Tutuklanan kişilerin, makul süre içinde yargılanmayı ve soruşturma veya kovuşturma sırasında serbest bırakılmayı isteme hakları vardır. Serbest bırakılma ilgilinin yargılama süresince duruşmada hazır bulunmasını veya hükmün yerine getirilmesini sağlamak için bir güvenceye bağlanabilir.	3-[...] bu kişi makul bir süre içinde yargılanma ya da yargılama süresince serbest bırakılma hakkına sahiptir. Salıverilme, ilgilinin duruşmada hazır bulunmasını sağlayacak bir teminat şartına bağlanabilir.
VIII- Her ne sebeple olursa olsun, hürriyeti kısıtlanan kişi, kısa sürede durumu hakkında karar verilmesini ve bu kısıtlamanın kanuna aykırılığı halinde hemen serbest bırakılmasını sağlamak amacıyla yetkili bir yargı merciine başvurma hakkına sahiptir.	4. Yakalama veya tutulma yoluyla özgürlüğünden yoksun kılınan herkes, tutulma işleminin yasaya uygunluğu hakkında kısa bir süre içinde karar verilmesi ve eğer tutulma yasaya aykırı ise serbest bırakılması için bir mahkemeye başvurma hakkına sahiptir.
IX-(Değişik: 3/10/2001-4709/4 Madde) Bu esaslar dışında bir işleme tâbi tutulan kişilerin uğradıkları zarar, tazminat hukukunun genel prensiplerine göre, Devletçe ödenir.	5. Bu madde hükümlerine aykırı bir yakalama veya tutma işleminin mağduru olan herkes tazminat hakkına sahiptir.

Ek-2: Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), Hükümlü ve Tutuklu İstatistiği

Hükümlü ve Tutuklu Sayısı, 1998-2015

YILLAR	TOPLAM	ERKEK	KADIN
1998	66 096	63 576	2 520
1999	67 676	65 278	2 398
2000	50 628	48 758	1 870
2001	55 804	53 732	2 072
2002	59 512	57 398	2 114
2003	63 796	61 594	2 202
2004	58 016	56 062	1 954
2005	55 966	54 128	1 838
2006	70 524	68 075	2 449
2007	90 732	87 553	3 179
2008	103 435	99 842	3 593
2009	115 920	111 853	4 067
2010	120 194	116 002	4 192
2011	128 253	123 648	4 605
2012	136 638	131 732	4 906
2013	144 098	138 906	5 192
2014	158 690	152 902	5 788
2015	177 262	170 754	6 508

Kaynak: Ceza İnfaz Kurumu İstatistikleri, 2009-2015

Ek-3: Avrupa Ülkeleri Hükümlü ve Tutuklu İstatistikleri

Devletin adı	Cezaevindeki tutukluların toplam oranı	Tutukluların toplam nüfusa oranı (100 bin kişide)
Almanya	%20	15
Fransa	%25,1	28
Romanya	%8,3	12
Polonya	%7,6	14
Türkiye	%14,1	34
Ukrayna	%26,8	45
Rusya Federasyonu	%16,9	75

(World Pre-trial/remand imprisonment list, 3rd edition) 23.2.2016
http://www.prisonstudies.org/sites/default/files/resources/downloads/wprtil_3rd_edition.pdf

- Tutuklu yargılamaların kaçısı mahkumiyetle sonuçlanmaktadır?
- Türkiye için ne düşünürsünüz? Neden?
- Bu oran neden önemlidir?

Ek-4: TBB Tutuklama Raporu (2011)

GRUP 1:

Tutuklama, geçici/istisnai nitelikli bir koruma tedbiri olma özelliğine karşın, yaygın olarak ön infaz olarak uygulanmaktadır. Bu uygulama, amaç yönünden “Makul Sürede Serbest Kalma Hakkı”na (AİHS Madde 5/3); “Suçsuzluk Karinesi”ne (AİHS Madde 6/2); “Orantılılık/ Ölçülülük İlkesi”ne (CMK Madde 100/1) aykırı düşmektedir.

GRUP 2:

Uluslararası hukuktaki ve iç hukuktaki temel tutuklama koşulları; i) hukukilik koşulu, ii) şüphe/kuşku koşulu, iii) risk koşulu genel olarak uyumluluk göstermektedir.

Ancak uygulama AİHS, AİHM kararları ve yasal düzenlemelerle uyumsuzdur.

GRUP 3:

CMK Madde 100/3 düzenlemesindeki “katalog suçlar”, hem düzenleme, hem de uygulama açısından sorunludur ve bu suçlar yönünden uygulamaya, tutuklamanın “seçimliği” değil “zorunluluğu” anlayışı egemendir. Yerleşik uygulama alışkanlığından ötürü katalog suçlar, düzenlemeden çıkarılmalı; öncelikle adli kontrol önlemlerinin uygulanması yükümlülüğü getirilmeli; bunların yeterli olmayacağına düşünülüyor durumlarda, tutuklama zorunluluğu gerektiren nedenlerin varlığı ya da devam ettiğine ilişkin gerekçelerinin açıklanması zorunlu kılınmalıdır. Böylece uygulamada bütün tutuklama kararlarında şüphe koşulu ile birlikte risk koşulu da aranmalıdır.

GRUP 4:

Uygulamada CMK Madde 100/1’de düzenlenen “ölçülülük” konusundaki emredici hükme, adli kontrole ilişkin CMK Madde 109’daki yasal düzenlemeye ve AİHM kararlarına karşın tutuklama yerine adli kontrol kararı verildiğine nadiren rastlanmakta; çok büyük çoğunlukla adli kontrol koşullarının bulunmasına karşın şüphelinin tutuklanmasına karar verilmekte ve yine tutuklamanın adli kontrole dönüştürülmesi istemleri reddedilmektedir. Oysa bu uygulamaların aksine adli kontrol uygulaması konusunda “üç yıl ve daha az hapis cezası” sınırlaması tümüyle kaldırılmalı, seçenek tedbirlerin uygulama alanı genişletilmelidir. (Rapor Madde 6)

GRUP 5:

Emredici yasal düzenlemeye ve AİHM kararlarına karşın, soruşturma savcısı tarafından tutuklamaya sevklerde ve tutuklama kararlarında gerekçe olarak nitelenebilecek somut olgular ve olasılıklar yönünden bir irdlemeye rastlanmamakta; “mevcut delil durumu, sanığın kaçma ihtimalinin nazara alınarak tutuklanması” türünden gerekçe sayılamayacak şablon anlatımlarla yetinilmekte, yasal gerekliliğe karşın “adli kontrolün yetersiz kaldığını gösterecek hukuki ve fiili nedenlere de” yer verilmemektedir.

Ek-5: Örnek Olay

1994 yılında gözaltına alınıp bölücü faaliyetlerde bulunma (el ilanı dağıtma) (herhangi bir silahlı faaliyet, adam öldürme vb. bir suç isnadı yoktur) suçlamasıyla müebbet hapis cezasına çarptırılan ve AİHM kararıyla yeniden yargılanan İ. Ç., 2016 yılına kadar tutuklu yargılanmıştır. Yeniden yapılan yargılamada karar duruşması sürekli üçer aylık sürelerle ertelenen ve tutukluluk halinin devamına karar verilen İ. Ç., Ekim 2016’da müebbet hapis cezasına çarptırılmış ve kararı temyiz etmiştir.

Ek-6: Örnek Olay

Müşteki (25 yaşında) 3 ay önce evinin kapısını açtığı sırada birden arkasında beliren üst kat komşusu şüphelinin evine girip cinsel saldırıda bulunduğunu, çıplak fotoğraflarını çekerek tehdit ettiğini, eşinden ve ailesinden korktuğu için şüphelinin tehditlerine boyun eğip geçen süre içerisinde 6-7 defa şüpheliyle cinsel birliktelik yaşadığını belirterek şikâyetçi olmuştur. Gözaltına alınan şüpheli poliste susma hakkını kullanmış, Cumhuriyet Savcısına verdiği ifadesinde; 3 aydır sevgili oldukları müştekiyle, eşlerinden gizli olarak cinsel birliktelik yaşadıklarını, son buluşmalarında müştekinin “eşlerimizden boşanıp evlenelim” demesi üzerine ilişkiyi bitirdiğini bu nedenle kendisine iftira atıldığını beyan etmiştir. Sulh Ceza Hâkimliğine sevk edilen şüpheli cinsel saldırı (TCK 102/2-ilk cümle) suçundan tutuklanmıştır.

Ek-1: Örnek Olay

Bir sendikanın yaptığı gösteri yürüyüşü evinizin güzergâhında bulunmaktadır. Yürüyerek evinize giderken, polis göstericilere aniden müdahale etmeye başlamış ve hemen herkesi polis arabalarına sokarak gözaltına almıştır. Siz de bütün itirazınıza rağmen diğer göstericilerle birlikte gözaltına alınırsınız.

Ek-2: Örnek Olay

Bir halk otobüsünde yolculuk yapan A. T. şort giydiği gerekçesiyle A. Ç. tarafından darp edilmiştir. A. T.'nin şikâyeti üzerine gözaltına alınan A. Ç. kolluktaki işlemleri tamamlandıktan sonra C. Savcısı tarafından serbest bırakılmıştır.

Ek-3: Örnek Olay

Ağır ceza mahkemesince oğlu E. C.'ye insan öldürmeye teşebbüs suçundan haksız yere ceza verildiğini düşünen A. C., ağır ceza mahkemesinin bulunduğu adliyenin giriş kapısı önünde başlattığı günlük oturma eylemi kapsamında 10 kez gözaltına alınmıştır. A. C., bu oturma eylemi sırasında oğlunun fotoğrafları ve mahkeme kararından bölümler içeren pankart kullanmıştır.

Ek-4: AYM Kararı: Levent Ersöz (B. No: 2013/5274 – 16/07/2014)

Başvurucu, 15/1/2009 tarihinde göz altına alınıp 16/1/2009 tarihinde "hakkında mevcut delillerin toplanmamış olması, yüklenen suçun niteliği, atılı suçun CMK. 100/3 maddesinde sayılı katalog suçlardan olması" sebebiyle tutuklanmıştır. Başvurucu hakkında 5237 sayılı TCK'nin "Anayasal Düzene ve Bu Düzenin İşleyişine Karşı Suçlar" başlığı altında bulunan ve diğer bazı eylemler nedeniyle 8/3/2009 tarihinde kamu davası açılmış ve davanın ilk derece yargılaması 5/8/2013 tarihinde mahkumiyet ile neticelenmiştir.

Başvurucu tutuklu bulunduğu sürede sağlık sorunları yaşamaktadır. Başvurucu, ameliyat sırasında "nekrozitan fasit" adında hastane virüsü almış, bu nedenle 24 defa ameliyat olmuş ve olmaya devam etmektedir. Başvurucu, hastalığı nedeniyle iki bacağına kullanamamakta ve idrarını sonda ile yapabilmektedir. Başvurucu hipertansiyon rahatsızlığı nedeniyle sıklıkla rahatsızlanmaktadır. Başvurucunun ayrıca uyku apnesi, diyabetes mellitus, kalp rahatsızlığı ile birlikte intihara varan psikiyatrik rahatsızlıkları bulunmaktadır.

Uzmanlarca hazırlanan tıbbi raporlara göre başvurucunun, giderek düşkün hale gelmesinin engellenemediği, hayatının bundan böyle yatağa bağımlı ve bakıma muhtaç olarak devam edeceği, komplikasyonlar nedeniyle hayati ve ciddi tehlikelerin ortaya çıkabileceği, temiz, uygun, refakatçi eşliğinde gerektiğinde müdahale edilebilecek ekibin bulunduğu, bireysel tuvalet ve bu tuvalete akülü tekerlekli iskemle ile erişmesine izin verecek alanın bulunduğu, tansiyonunun izlenebileceği monitörün olduğu ortamda yaşamını sürdürebileceği tespit edilmiştir. Başvurucu hastane dışı koşullarda hayatını idame ettirebilecek ve bu nedenle de kaçabilecek durumda değildir.

Başvurucu, Mahkemeden birçok kez tahliye talebinde bulunmuş, ancak bir sonuç alamamıştır. Başvurucunun sağlık durumu dikkate alınmadan kuvvetli suç şüphesinin varlığı gerekçesiyle tahliye talepleri reddedilmiştir.

Başvurucu, İstanbul 4. Ağır Ceza Mahkemesince 11/3/2014 tarihinde tahliye edilmiştir.

Ek-5: AYM Kararı: Serdar Öztürk (B. No: 2013-7532, 4/2/2016)

Başvuru, başvurunun hastalığı nedeniyle hayati tehlike içinde bulunmasına rağmen cezaevinde tutulması ve formül gerekçelerle tutukluluk halinin devamına karar verilmesinin yaşam hakkı ile kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlâl edildiği iddiasına ilişkindir.

Başvurucu, İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığınca yürütülmekte olan soruşturma kapsamında 5/6/2009 tarihinde gözaltına alınmış; 7/6/2009 tarihinde İstanbul 11. Ağır Ceza Mahkemesince tutuklanmıştır. Başvurucu, değişik sağlık problemleri nedeniyle muhtelif tarihlerde Silivri Devlet Hastanesinin birden fazla polikliniğinde tedavi görmüştür. Bu kapsamda başvuru, Silivri Devlet Hastanesi Sağlık Kurulunun 6/2/2013 tarihli kararına istinaden Yedikule Göğüs Hastalıkları Hastanesi Uyku Polikliniğine sevk edilmiştir. 12/9/2013 tarihinde söz konusu uyku polikliniğine yatışı yapıp 13/9/2013 tarihinde taburcu edilen başvurucuya *obstrüktif uyku apne hipopne sendromu* (OSAS) teşhisi konmuştur. 23/09/2013 tarihinde aynı polikliniğe yeniden sevk edilen başvurunun 12/9/2013 tarihinde yapılan polisanoğrafik testi incelenerek kendisinde ağır OSAS saptanmış ve CPAP titrasyon için 3/4/2014 tarihinde başvurucuya yatış randevusu verilmiştir.

Başvurucu 26/9/2013 tarihli dilekçesiyle kendisi hakkında *obstrüktif uyku apne hipopne sendromu* tanısı konulduğunu, ani ölüm riski taşıdığını ve bu nedenle tahliyesini talep etmiştir. İstanbul 13. Ağır Ceza Mahkemesi 30/9/2013 tarihli ve 2013/567 Değişik İş sayılı kararlarıyla davanın kovuşturma aşamasının 5/8/2013 tarihinde sona erdiğini, bu tarihte verilen kararlara itiraz süresinin ise 12/8/2013 tarihinde dolduğunu ve ayrıca kararda usûl ve yasaya aykırı bir durumun olmadığını belirterek itirazın reddine karar vermiştir. Bu karar 2/10/2013 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiştir.

Ek-6: Örnek Olay

Fetullahçı Terör Örgütü (FETÖ) üyesi K. Y. 20.08.2016 tarihinde bir ihbar üzerine yakalanarak gözaltına alınmıştır. Şüpheli K. Y. örgütün mahrem hizmetler biriminde faaliyet yürütmektedir. Kollukta gerçekleştirilen ilk işlemler sırasında itiraflarda bulunacağını, etkin pişmanlık hükümlerinden yararlanmak istediğini söylemiştir. İfade işlemine geçilirken şüpheli kendi avukatı olmadığını, Barodan kendisine bir avukat görevlendirilmesini ise kesinlikle istemediğini, kendisinin örgütün kozmik bir birimine dahil olduğu için örgüt tarafından takip edilmekten ve öldürülmekten korktuğunu, avukat dahil dışarıdan hiç kimseye güvenmediğini, ifadesini tek başına ve sadece C. Savcısı huzurunda vereceğini beyan etmiştir. Kolluk görevlileri bu durumu belgeleyecek şekilde şüphelinin imzasını da içeren bir tutanak tanzim etmişlerdir. Şüpheli aynı beyanları C. Savcısı huzurunda da tekrarlayarak, avukat olmadan C. Savcısı tarafından ifadesi alınmış, ifade işlemi aralıklarla üç gün sürmüştür. Şüpheli ifadesinde örgütün mahrem yapılanmasına, işleyişine ilişkin bilgilerle bir kısım örgüt üyelerinin ismini vermiştir. C. Savcısı şüpheliyi tutuklama talebiyle Sorgu Hâkimliğine sevk etmiştir. Şüpheli Sorgu Hâkimi huzurunda da kesinlikle avukat istemediğini, avukat çağrılması halinde susma hakkını kullanacağını beyan etmiştir. Ayrıca avukat çağrılmadan sorgusunun yapılması halinde Savcılık ifadesinde söylemeyi unuttuğu ilave bilgiler ve isimleri de vereceğini bildirmiştir. Sorgu Hâkimi, avukat bulundurma konusunda yasal zorunluluğu hatırlattığında, şüpheli beyanlarını tekrarlayarak avukat bulundurulmamasının kendi tercihi olduğunu, bu hakkından kendi rızasıyla vazgeçtiğini, aksi halde ifade vermeyeceğini söylemiştir. Bunun üzerine Sorgu Hâkimi şüphelinin beyanlarını tutanağa geçirerek, avukat bulunmaksızın (görüntü kaydı altında) sorguyu tamamladıktan sonra şüphelinin tutuklanmasına karar vermiştir.

Şüpheli K. Y. hakkında dava açıldıktan sonra duruşmada, yakalandıktan sonra işkenceye maruz kaldığını, Savcılıkta ve Sorgu Hâkimliğinde usûle aykırı olarak avukat olmadan ifadesinin alındığını, önceki ifadelerinin geçerli olmadığını savunmuştur.

Ek-1: Örnek Olay

Öğretmen olarak görev yapan A. B. Cuma günü okul önüne park ettiği aracına çarpan bir sürücüyü kavga etmiştir. Bu kavgaya aynı okulda görev yapan eşinin de dahil olması üzerine eşi C. B. ile birlikte gözaltına alınmıştır. Üç yaşındaki çocukları kreşte bulunmaktadır. Gözaltı işleminin yakınlarına haber verilmemesi nedeniyle çocukları kreş öğretmeni tarafından herhangi bir kimseye teslim edilemez ve öğretmen bir gün boyunca çocuğa kendi evinde bakmak zorunda kalır.

Ek-2: AYM Kararı: Yavuz Pehlivan ve Diğerleri, B. No: 2013-2312, 4/6/2015

Başvuru, tutuklanmanın kanuni olmaması, tutukluluk süresinin makul olmaması ve dava dosyasına erişimin kısıtlanması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının; isnat olunan suçun terör suçu olmamasına rağmen özel yetkili mahkemede yargılanma nedeniyle kanuni hâkim ilkesinin ihlâl edildiği iddiaları hakkındadır.

Başvurucu Yavuz Pehlivan, İzmir 10. Ağır Ceza Mahkemesinin 7/7/2012 tarihli ve 2012/27 sayılı kararıyla "suç işlemek amacıyla kurulan örgüte üye olma ve devletin güvenliğine ilişkin belgeleri temin etme" suçlarından tutuklanmıştır. Başvurucu Yavuz Pehlivan'ın "suç işlemek için kurulan örgüte üye olma, hukuka aykırı olarak kişisel verileri kaydetme ve yasak bilgileri temin etme" suçlarından cezalandırılması talep edilen iddianamede başvuru ile ilgili şu değerlendirmede bulunulmuştur:

"Şüphelinin örgüt adına kişilerle ilgili kişisel verileri toplayıp kaydettiği tespit edilmiştir. Şüphelinin örgüte kazandırdığı bilgi ve belgelerin niteliği için Genelkurmay Başkanlığına yazılan yazıya verilen cevapta, 7 adet bilgi/belgenin TCK 334/1 Madde kapsamında olduğunun, 1 adet bilgi/belgenin gizli bilgi içermediğinin belirtildiği görülmüştür."

Başvurucu Yavuz Pehlivan, tutukluluğun devamı kararlarına itiraz etmiş, ancak itirazı Bursa 6. Ağır Ceza Mahkemesinin 12/3/2013 tarihli ve 2013/332 Değişik İş sayılı kararıyla reddedilmiştir.

Kararın gerekçesinde kuvvetli suç şüphesi olarak dosya kapsamında ele geçirilen "pandora" isimli dijital materyalin içeriği, bilgisayar kayıtları, iletişimin tespiti tutanakları, elde edilen belgeler konusunda devletin güvenliğine ilişkin yetkili kurum ve kuruluşlardan alınan yazı cevapları, sanıkların ve mağdurların soruşturma evresindeki ifadeleri ile dosya içindeki birçok belge içeriği belirtilmiştir.

Kararda, tutuklama nedeni olarak ise henüz şifreleri çözülemeyen ve teknik çalışmaları devam eden dosyaların bulunması ve bu dosyaların içeriğine göre isnat olunan suçların sanıklar aleyhinde vasfının değişme ihtimalinin bulunması, delillerin henüz yeterince toplanmamış olması ve bu nedenle delilleri karartma şüphesinin bulunması gösterilmiş ve adli kontrol tedbirinin yetersiz kalacağı ifade edilmiştir. Söz konusu karar 22/3/2013 tarihinde başvurusuya tebliğ edilmiştir.

Ek-3: Örnek Olay

Suriye uyruklu olan bir kişi, Şanlıurfa'nın Viranşehir ilçesi yakınlarındaki bir bölgeden Türkiye'ye giriş yapmıştır; daha sonra da İstanbul'a gitmiştir. Başvurucu hakkında, İstanbul Valiliği İl Emniyet Müdürlüğü'nün işlemiyle "kamu düzeni veya kamu güvenliği ya da kamu sağlığı açısından tehdit oluşturduğu" gerekçesiyle sınır dışı etme ve 6 ay süreyle idari gözetim altında tutulma kararı verilmiştir. Bu kişi aynı zamanda İstanbul Valiliğine sunduğu dilekçe ile uluslararası koruma (mültecilik) başvurusunda bulunmuştur.

Ek-1: Örnek Olay

Kasten öldürme suçundan 25 yıl hapis cezasına mahkûm olan K. Ö. 1.1.2008 tarihinde koşullu olarak saliverilmiştir. Bu suça ilişkin hak ederek tahliye tarihi 1.1.2023'tür.

K. Ö. 13.9.2009 tarihinde işlediği ölümle tehdit suçundan dolayı 6 ay hapis cezasıyla cezalandırılmış, ayrıca önceki suça ilişkin koşullu saliverme sonrası denetim süresi içinde kasıtlı bir suç işlemesi nedeniyle koşullu saliverme kararı geri alınmıştır.

AYM Kararı: Galip Ögüt, Başvuru No: 2014/5863, 1/3/2017

Olaylar

Ankara 4. Ağır Ceza Mahkemesinin 20/7/2005 tarihli kararı ile başvuru hakkındaki idam cezası, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına dönüştürülmüştür. Anılan karar, Yargıtay 11. Ceza Dairesinin 3/12/2010 tarihli ilamıyla kesinleşmiştir.

Ankara Cumhuriyet Başsavcılığınca anılan mahkûmiyet hükmünün infazı için 13/6/2012 tarihinde başvuru hakkında yakalama emri çıkarılmıştır. Başvurucunun yakalandığına ilişkin bir kayıt bulunmamaktadır. Başvuru formunda başvurunun adresi olarak Almanya'daki bir yerleşim yeri gösterilmiştir.

Başvurucu, avukatı aracılığıyla 7/1/2014 tarihinde Ankara 7. Ağır Ceza Mahkemesine başvurmuş; tutukluluk süresi gözetildiğinde infazı gerektirecek hükümlülük süresi kalmadığını belirterek hakkındaki arama, tutuklama ve yurt dışı çıkış yasağının kaldırılmasını talep etmiştir.

Mahkeme 31/1/2014 tarihli kararı ile talebin reddine karar verilmiştir.

Başvurucunun 4/3/2014 tarihindeki itirazı Ankara 8. Ağır Ceza Mahkemesi tarafından kesin olarak reddedilmiştir.

İddialar

Başvurucu, yargılanma sırasındaki taleplerinin Savcılık görüşüne dayanarak gereksiz bir şekilde Mahkemece reddedildiğini, alınan Savcılık görüşünün de kendisine tebliğ edilmediğini belirterek Anayasanın 36., 38. ve 141. maddeleri ile güvence altına alınan haklarının ihlâl edildiğini ileri sürmüştür.

Mahkemenin Değerlendirmesi

Anayasa Mahkemesi bu iddia kapsamında özetle aşağıdaki değerlendirmeleri yapmıştır:

Yakalama emirlerinin infaz edilmediği dönemde temel hak ve hürriyetlere yönelik bazı etkileri bulunsa da bu dönemde henüz kişilerin fiziksel özgürlükleri maddi olarak kısıtlanmamış olduğundan söz konusu etkilerin kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına yönelik bir müdahale olarak nitelendirilmesi mümkün değildir.

Bireysel başvuruda bulunulduğu tarihte başvurunun yurt dışında olduğu ve hakkındaki yakalama emrinin henüz infaz edilmediği, ayrıca başvurunun incelendiği tarih itibarıyla da infazın gerçekleştiğine yönelik herhangi bir bilgi ya da belgenin bulunmadığı görülmektedir. Buna göre başvurunun fiziksel olarak özgürlüğünden yoksun bırakılması söz konusu değildir. Dolayısıyla başvurunun kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına müdahalede bulunulmamıştır.

Sonuç olarak Anayasa Mahkemesi, başvurunun iddiasına ilişkin olarak bir ihlâlin olmadığı açık olduğundan başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemezlik kararı vermiştir.

Ek-2: Örnek Olay

Uyuşturucu bağımlısı olan 16 yaşındaki A. B. anne ve babası tarafından tedavi edilmek üzere devlet hastanesi bünyesinde kurulmuş olan bir kliniğe rızası hilafına yatırılmıştır. Kırk beş gün süreyle bu klinikte kalan A. B.'nin bu süreçte kliniğin dışına çıkmasına izin verilmemiştir.

Ek-3: Örnek Olay

Suriye uyruklu olan bir kişi, Şanlıurfa'nın Viranşehir ilçesi yakınlarındaki bir bölgeden Türkiye'ye giriş yapmıştır; daha sonra da İstanbul'a gitmiştir. Başvurucu hakkında, İstanbul Valiliği İl Emniyet Müdürlüğünün işlemiyle "kamu düzeni veya kamu güvenliği ya da kamu sağlığı açısından tehdit oluşturduğu" gerekçesiyle sınır dışı etme ve 6 ay süreyle idari gözetim altında tutulma kararı verilmiştir. Bu kişi aynı zamanda İstanbul Valiliğine sunduğu dilekçe ile uluslararası koruma (mültecilik) başvurusunda bulunmuştur.

Ek-1: AYM Kararı: İrfan Gerçek (B. No: 2014/6500, 29/9/2016)

Başvuru, tutukluluğun makul süreyi aşması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlâl edildiği iddiasına ilişkindir. Başvurucu 11/10/2009 tarihli ve 2009/116 Sorgu sayılı kararı ile terör örgütü üyesi olma ve nitelikli yağma suçlarından tutuklanmıştır. İstanbul 9. Ağır Ceza Mahkemesinin (CMK mülga 250. maddesiyle görevli) E.2009/265 sayılı dosyası üzerinden görülen dava başvuru yönünden tutuklu olarak sürdürülmüştür. Başvurucu 10/3/2014 tarihinde tahliyesine karar verilmesi talebiyle İstanbul 4. Ağır Ceza Mahkemesine başvuruda bulunmuş, Mahkemece 24/3/2014 tarihinde yapılan tensip incelemesinde başvurunun talebinin reddine ve tutukluluk halinin devamına karar verilmiştir.

Başvurucu karara itiraz etmiş, İstanbul 5. Ağır Ceza Mahkemesinin 2/4/2014 tarihli ve 2014/444 Değişik İş sayılı kararı ile itirazın kesin olarak reddine karar verilmiştir.

Başvurucu anılan kararı 14/4/2014 tarihinde öğrendiğini bildirmiştir. Başvurucu 12/5/2014 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. İstanbul 4. Ağır Ceza Mahkemesi 1/10/2014 tarihli celsede başvurunun tahliyesine karar vermiştir. Başvurucu hakkındaki dava, halen ilk derece mahkemesinde derdesttir.

Ek-2: Yargıtay 12. Ceza Dairesinin Kararları

– Yargıtay 12. Ceza Dairesinin 29/2/2016 tarihli ve E.2015/2851, K.2016/3143 sayılı ilamının ilgili bölümü şöyledir:

“Davacı vekili ... müvekkili olan davacı hakkında 2009 yılında başlayan kovuşturmanın devam ettiğini ve davacının (sanığın) 5 yıldır tutuklu olarak yargılandığını uzun süren yargılama ve tutukluluk halinin yasa ve mevzuat ihlali olduğunu, tutuklamanın bir tedbir olması kuralının ihlal edildiğini, başka bir adli kontrol mekanizmasına başvurulmadan tutuklama tedbirinin uzun süre devam ettiğini, maktu ve esasa etkili olmayan gerekçelerle tutukluluk durumunun sürdürüldüğünü ve davacının manevi kayba uğradığı gerekçeleriyle CMK'nın 141/1-a-d maddeleri gereğince ... manevi tazminat talebinde bulunmuştur. Somut olayda tazminat isteminin haklı olup olmadığı irdelenmesini yapacak olan mahkemenin temel amacı, tutukluluğun hukuka aykırı olduğunun ya da devamını haklı kılan sebep veya sebeplerin bulunup bulunmadığının tespitidir .

Aynı şekilde tutuklamanın uzun sürmesi nedeniyle açılacak tazminat davalarında dayanak mahkeme kararının kesinleşmesi beklenmeyeceği gibi, davacının beraat etmesi koşulunun aranmayacağı da dikkate alınarak bu çerçevede, dosya kapsamı itibarıyla ... tarihinde tutuklanan ve dosyaya fotokopisi sunulan ve dosya içerisine alınan bir kısım kararlara göre tutukluluk hali farklı tarihlerde uzatılan sanık (davacı) hakkında 5 2 71 sayılı CMK'nın 141 /1-a-d maddeleri gereğince uzun süre tutukluluk halinin sürdürülmesi gerekçelerinin, makul sürede hakkında karar verilip verilmediğinin ve dolayısıyla davacının manevi tazminata hak kazanıp kazanmadığının belirlenmesi açısından, hakkındaki soruşturma ve kovuşturma kapsamı incelenerek, soruşturma ve kovuşturmanın uzun sürmesinin nedenlerinin incelenmesi gerektiğinin anlaşılması karşısında, tazminat talebinin dayanağı olan ceza dava dosyasının celp edilip soruşturma ve kovuşturma kapsamı ayrıntılı olarak incelenip bu hususa ilişkin ayrıntılı dosya inceleme tutanağı da düzenlenerek, özellikle davacı (sanık) hakkında düzenlenmiş olan yakalama, gözaltı ve ifade tutanakları, tutuklama kararı, tüm tutuklama inceleme tutanakları, tutuklama ve tahliye müzekkereleri ile iddianameler başta olmak üzere ilgili bütün karar, tutanak ve belgelerin eksiksiz ve Yargıtay denetimine olanak verecek şekilde aslı ya da onaylı örnekleri de dosya içine alınarak yargılamaya konu olayın, savcılık ve mahkemece yapılan işlemlerin kapsamı ve niteliği ile soruşturma aşamasından itibaren yargılama süreci boyunca geçirilen tüm safhalar belirlenip göz önünde bulundurularak, davacının taleplerinin incelenmesi ve ... somut olayda beş yıllık azami tutukluluk süresinin dolup dolmadığı da nazara alınarak tutukluluğun yasal dayanağının kalıp kalmadığı irdelenerek, tutukluluk hali ve yargılama süreci yönünden makul sürenin aşıldığı iddiasının değerlendirilmesi gerektiği gözetilmeden, eksik inceleme ve araştırma ile yazılı şekilde davanın reddine karar verilmesi”

– Yargıtay 12. Ceza Dairesinin 14/12/2015 tarihli ve E.2014/19906, K.2015/19237 sayılı ilamının ilgili bölümü şöyledir:

“Davacı vekili . . . müvekkilinin yakalanma anından itibaren yaklaşık 16 ay tutuklu bir vaziyette, hâkim karşısına çıkarılmayarak çok uzun süre tutuklulukta kaldıktan sonra duruşmaya çıkarılmış olması nedeniyle CMK’nın 141/I-d maddesindeki makul sürede yargılama mercii huzuruna çıkarılmamış olması nedeniyle manevi tazminatın verilmesini talep etmiş, mahkemece yapılan inceleme ve değerlendirme sonunda . . . ‘davacı (sanık) hakkında yapılan yargılamanın devam ettiğini, CMK’nın 142/1. maddesi gereğince karar ve hükümlerin kesinleşmesi şartının gerçekleşmediği gerekçesiyle’ dava dilekçesinin CMK’nın 142/4. maddesi gereğince reddine karar verilmiş .

Bu çerçevede, dosya kapsamı itibarıyla . . . tarihinde tutuklanan tutukluluk hali farklı tarihlerde uzatılan sanık (davacı) hakkında 5271 sayılı CMK’nın 141/1-a,d maddeleri gereğince uzun süre tutukluluk halinin sürdürülmesi gerekçelerinin ve makul sürede hakkında karar verilip verilmediğinin ve dolayısıyla davacının manevi tazminata hak kazanıp kazanmadığının belirlenmesi açısından, hakkındaki soruşturma ve kovuşturma kapsamı incelenerek, soruşturma ve kovuşturmanın uzun sürmesinin nedenlerinin incelenmesi gerektiğinin anlaşılması karşısında, öncelikle tazminat istemine konu olan dayanak dosyadaki iddianame, davacıya (sanığa) ait tutuklama kararları, tutuklama inceleme tutanakları, davacı (sanık) ile ilgili tutanak ve belgeler getirilip davacının taleplerinin incelenmesi gerektiğinin düşünülmemesi ve . . . soruşturma ve kovuşturma sürecinde tutukluluğun yasal dayanağının kalıp kalmadığı da irdelenerek, tutukluluk hali ve yargılama süreci yönünden makul sürenin aşıldığı iddiasının değerlendirilmesi gerekirken, yazılı gerekçeyle davanın reddine karar verilmesi”

Ek-3: AYM Kararları

AYM Kararı 1:

“Başvuru, haksız tutulma sebebiyle Hazine aleyhine açılan tazminat davasının, mevzuatın hatalı yorumlanması sonucu süre aşımı gerekçesiyle reddedilmesinin adil yargılanma hakkını ihlal ettiği iddiasına ilişkindir. Başvurucu, Sıkıyönetim Komutanlığı Diyarbakır Askeri Savcılığının E. 1981/203 sayılı dosyası kapsamında devletin hâkimiyeti altındaki topraklardan bir kısmını devlet idaresinden özel vasıtalarla ayırmaya yönelik gizli cemiyet oluşturmak suçundan 10/9/1980 tarihinde gözaltına alınmış ve 16/9/1980 tarihinde tahliye edilmiştir. Yapılan soruşturma sonucunda Diyarbakır Sıkıyönetim Komutanlığı Askeri Savcılığının 24/3/1981 tarihli ve E. 1981/203, K. 1981/162 sayılı kararı ile başvurucu hakkında kovuşturmaya yer olmadığına karar verilmiştir.

Başvurucu, haksız olarak gözaltında kaldığı sürede uğradığı maddi ve manevi zararlarının giderilmesi istemiyle Hakkâri Ağır Ceza Mahkemesinde (Mahkeme) 14/11/2012 tarihinde tazminat davası açmıştır. Mahkeme 27/2/2013 tarihli ve E.2012/490, K.2013/164 sayılı kararı ile süresinden sonra açıldığı gerekçesiyle davanın reddine karar vermiştir. (Lezgin Yavuzosmanoğlu, Başvuru No: 2014/16579, 26/10/2016)”

AYM Kararı 2:

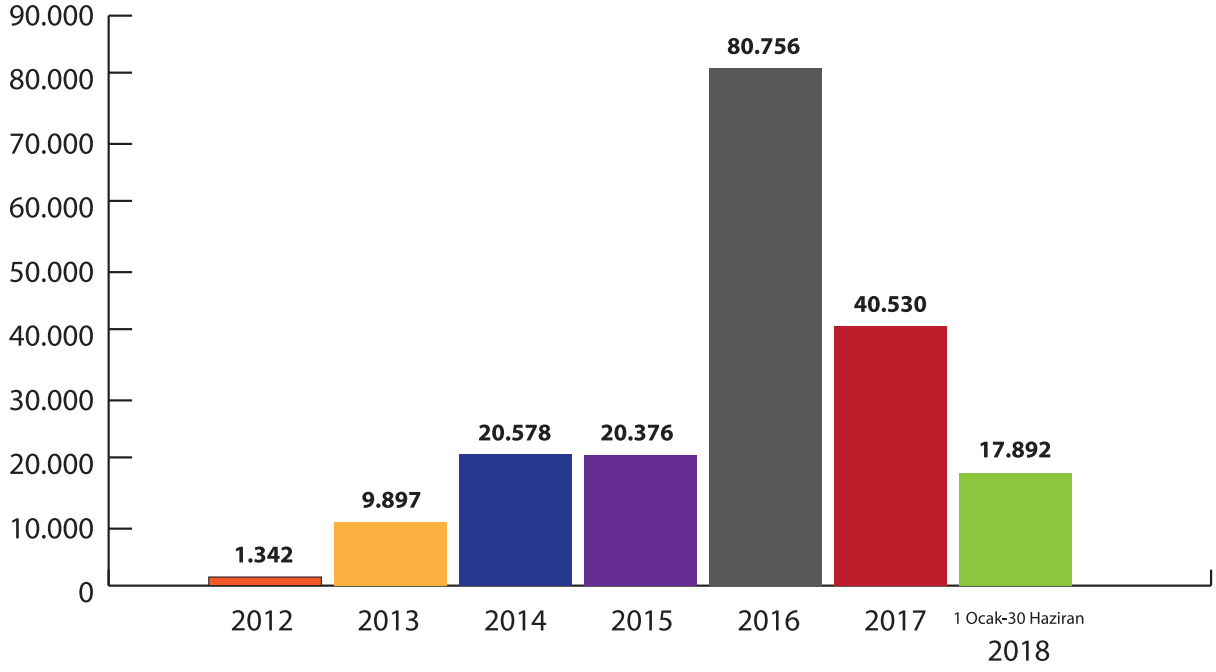
“16. Haksız tutulma sebebiyle 466 sayılı Kanun’a dayalı olarak açılan tazminat davaları için, anılan Kanun’da azami dava açma süresi öngörülmediği halde yargı mercilerinin içtihat yoluyla bu tür davaların on yıllık dava açma süresine tabi olduğunu benimseyerek soruşturma ya da yargılamanın sonunda verilen kararın kesinleşmesinden itibaren on yıl geçtikten sonra açılan tazminat davalarını süre aşımından reddetmeleri nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddialar, daha önce bireysel başvuru konusu yapılmış ve Anayasa Mahkemesince, bu konuda derece mahkemelerinin hukuki belirlilik ve hukuk güvenliği ilkelerine uygun olarak yaptıkları değerlendirme ve ulaştıkları sonucun dava açmayı imkânsız kılacak nitelikte aşırı şekilci bir yaklaşımdan kaynaklanmadığı, ilgili kanun hükümlerine önceden öngörülmeyecek şekilde olağanın dışında bir anlam verilmek suretiyle sonuca ulaşıldığına dair bir uygulama olmadığı belirtilerek mahkemeye erişim hakkının özüne zarar verecek nitelikte bir sınırlama bulunmadığı sonucuna varılmıştır (Mehmet Salih Demir, B. No: 2013/3165, 4/2/2014)”.

Ek-4: Başvurucunun Tüketmesi Gereken Yollara ve Taleplerine Bağlı Olarak Başvurması Gereken Yollara İlişkin Şema

Yakalama, Gözaltı ve Tutuklama Tedbirleri Nedeniyle Tazminat Talebi	
Başvurucu	
Halen tutuklu ise;	Tutukluluk hali sona ermiş ise;
<p>– Halen tutukluluk hali devam eden kişi tazminat talep etse de AYM ihlâlin ortadan kaldırılması için ilgili yargı mercilerine kararın gönderilmesine karar veriyor. Dolayısıyla tutukluluk hali devam ediyorsa giderim olarak tazminata hükmedilmiyor.</p> <p>– Sonuç olarak kişinin devam eden tutukluluk bakımından İddia,</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tutukluluk süresinin uzun sürmesi, • Yasal sürenin aşılmış olması, • Makul sürede yargılama mercii huzuruna çıkarılmamış olmak, • Başka adli kontrol mekanizmalarına başvurulmaksızın uzun süre tutuklu kalmak, • AYM'nin verdiği hak ihlâli kararına rağmen halen tahliye edilmemiş olmak ise, <p>Şikâyetin incelenmesi için,</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mahkeme kararının kesinleşmesi beklenmez. • Davacının beraat etmesi koşulu da aranmaz. • CMK 141. maddesindeki tazminat nedenlerinden tamamında hükmün kesinleşmesi aranmaz, çünkü bu talepler asıl davanın sonucunu etkileyici veya asıl davanın sonucuna bağlı talepler değildir (örneğin, 141/l b, c, d, g, h, i). • CMK madde 142'deki kararın kesinleşmesi koşulu, madde 141'deki her tazminat nedeni için uygulanamaz. <p>AYM içtihadına göre (2014/6500, §41)</p> <p>Tutukluluğun kanunda öngörülen azami veya makul süreyi aştığı iddiasıyla yapılan bireysel başvurularda, <u>asıl davanın sonuçlanmadığı tüm hallerde</u>, yeni Yargıtay kararları doğrultusunda CMK 142'de öngörülen tazminat davasının, tüketilmesi gereken etkili bir hukuk yolu olduğunu belirtmektedir.</p> <p>Ancak talep tutukluluk halinin sona erdirilmesi ise. "bireysel başvurunun esastan incelenmesinden önce tutukluluk hâli sona ermediği sürece, kişinin bu yola gitmesi somut talebi açısından etkili sayılamaz, dolayısıyla tüketilmesi gerekmez" (2012/521, § 32).</p>	<p>– Bireysel başvuruda bulunduktan sonra dava sonuçlanmış ve <u>mahkûmiyet hükmü kesinleşmişse</u>, CMK 141-142'de öngörülen hukuk yolunun tüketilmesi gerekmektedir (2012/338, § 47-50).</p> <p>– Bireysel başvuruda bulunduktan sonra <u>tahliyesine karar verilen</u> başvurucunun, tutukluluğun makul süreyi aştığına ilişkin iddiası için öncelikle CMK 141-142'ye dayanarak dava açması gerekir. Bunun için davanın esasının sonuçlanmasına gerek yoktur (2014-6500, § 44).</p> <p>– Ancak başvurucu açısından bireysel başvurunun karara bağlandığı tarih itibarıyla tazminat talebinde bulunmak için kanunda öngörülen süre geçmiş ise ve bu sürenin geçirilmesinde başvurucuya herhangi bir kusur izafe edilemiyorsa, AYM başvuruyu inceleme yetkisini kendinde görmektedir (2013/9352, § 49).</p>

Ek-5: Anayasa Mahkemesinin Genel İstatistiği (2012-30.06.2018)

Toplam Başvuru Sayısı: 173.479



Güncel istatistiki verileri şu linkten alabilirsiniz:

<http://www.anayasa.gov.tr/icsayfalar/istatistikler/bireyselistatistik.html>

